

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΣΤΑ 1903

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ-ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΨΥΧΑΡΗΣ: Γλώσσα και Λαός.
Κ. Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ : Λίγα λόγια απ' άφορμή μιᾶς μετάφρασης
ΤΑΚΗΣ ΚΟΝΤΟΣ : 'Από τήν 'Ανδρομάχη.
Ι ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ : Για τή Μενάρδικη άπάντηση.
Κ. ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ : 'Η Φιλολογική Ούδτερότητα.
Π. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: 'Από τούς Αισώπειους Μύθους.
Κ. ΦΡΙΑΙΓΤΟΣ : 'Από τόν «'Ιώβ».
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: 'Ο Φίλος μου.
ΠΑΛΛΗΣ-ΦΙΑΗΝΤΑΣ: Τοίς εκατόν.
Α. ΠΡΟΚΟΣ : Ψυχάρης.
Α. ΙΑΚΩΒΙΔΗ : Μέσα στην ταβέρνα.
Μ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ : 'Από τή Ζωή και Τέχνη.
Α. STEINMETZ : 'Η Μεταπολεμική Λογοτεχνία στή Γερμανία.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ : Γράμμα τής
Κας Ψυχάρη.—Νέα βιβλία.—'Επιγράμματα.—
'Ο,τι θέλετε.

3

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'. ΧΡΟΝΟΣ ΚΓ'

ΤΕΥΧΟΣ 3 (300)

ΜΑΡΤΗΣ 1931

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΔΡΧ. 5.—

Ο ΝΟΥΜΑΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ (1903—1922) ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΙΔΥΜΟΥ 36 ΑΘΗΝΑ *Εμβάσματα και ό,τι σχετικό με την ύλη προς τη Δ)ση του Νομᾶ.	ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Για την Ελλάδα Δραχμές 100 Για την Αγγλία Σελλίνια 10 Αίγυπτο και Κύπρο Για την Αμερική Δολλάρια 3 Και για τ' άλλα μέρη ανάλογα (60 φράγκα για τη Γαλλία κ.τ.λ.) Το τεύχος για το εξωτερικό 1 σελλίνο ή 30 σέντς. *Η συνδρομή, πάντα για ένα χρόνο, προπληρώνεται. Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.
--	---

ΒΙΒΛΙΑ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ

Τὰ βιβλία, πού σημειώνονται στὸν παρακάτω κατάλογο, τᾶχουνε προσφέρει διάφοροι φίλοι γιὰ νὰ βοηθήσουνε καὶ μ' αὐτὸν ἀκόμα τὸν τρόπο τὸν Ἄγωνα μας καὶ τὴν ἔκδοση τοῦ «Νομᾶ».

*Ἀπ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ διαλέξει ὡς εἴκοσι δραχμῶν βιβλία κάθε καινούργιος ἢ παλιὸς συνδρομητὴς πού θὰ γράφτεῖ καὶ θὰ προπληρώσει τὴ συνδρομὴ του, —ὅποιος γράφτεῖ γιὰ παραπάνω θὰ παίρνει ἀνάλογα: 40 δραχμῶν βιβλία στὶς δυὸ συνδρομές, 60 στὶς 3 κ.τ.λ. — καὶ τὰ βιβλία θὰ τοῦ στέλνονται ἀμέσως καὶ χωρὶς κανένα ἔξοδο στὴ διεύθυνσή του.

*Ἄς ξεσπαθῶσουνε λοιπὸν οἱ δικοὶ μας γιὰ τὴ διάδοση τοῦ φύλλου. Μαζὶ μὲ τὸ «Νομᾶ» θὰ παίρνουνε καὶ δυὸ - τρία βιβλία τῆς ἐκλογῆς τους.

ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ» ΥΠΑΡΧΟΥΝΕ ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΤΩ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΑΝΟΥ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: «Ἡ Ζωὴ πὸν πέρασε..» (Διηγήματα) . . .	Δραχ. 20.—
ΙΟΥΛΙΑΣ ΠΕΡΣΑΚΗ: «Διηγήματα»	» 20.—
Π. ΑΦΘΟΝΙΑΤΗ: «Πρόσφυγες» (Διηγήματα)	» 20.—
Π. ΑΦΘΟΝΙΑΤΗ: «Μετανάστες» (Ρομάντσο)	» 25.—
ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ: «Πῶς ἀγαποῦν οἱ Τουρκάλες» (Νουβέλλα) . . .	» 12.—
ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ: «Τὰ Τραγοῦδια τῆς Γυναίκα» (Ποιήματα) . . .	» 15.—
ΣΤΕΛΙΟΥ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ: «Ὅταν φεύγουν οἱ ὥρες» (Ποιήματα) . . .	» 15.—
Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ: «Φύλλα στὸν ἄνεμο» (Ποιήματα)	» 20.—
ΔΗΜ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: «Ὁ Προφητικὸς» (Κριτικὴ ἀνάλυση)	» 5.—
ΑΡΙΣΤΕΙΔΗ ΦΟΥΤΡΙΑΔΗ: «Παλαμᾶς καὶ Ἡσίοδος»	» 5.—
Β. ΚΟΥΖΟΠΟΥΛΟΥ: «Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου» (Μελέτη)	» 5.—
Κ. Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: «Ἀργύρης Ἐφταλιώτης» (Ἡ ζωὴ του καὶ τὸ ἔργο του) »	7.—
«ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑ. ΖΕΡΒΟΣ» (Ὁ Ποιητὴς καὶ τὸ ἔργο του)	» 5.—

Ὁ περσινὸς τόμος τοῦ «Νομᾶ», χαρτόδετος, σελίδες μεγάλες δίστηλες 176, πουλιέται στὰ Γραφεῖα μας δραχ. 120.

Γιὰ τοὺς συνδρομητὲς δραχμὲς ἑκατό.

Τεύχη παλιᾶ, ἔχτὸς ἀπὸ τὸ Α' (8]βρης 1929) πού δὲν ὑπάρχει, δραχμὲς πέντε τὸ καθένα.

Στέλνονται ἐλεύθερα ἀπὸ ταχυδρομικὰ σὲ ὅποιον ἐμβάσει τὸ ἀντίτιμο.

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΑΟΣ

Γ.

Ο ΛΑΟΣ

Ποιά είναι η ζωή ζωή ιδέα του καλαμα-
ρα, σάν πιάνει και διορθώνει, σάν ξεχεται και
μᾶς μιλά για την παράδοση, για τὰ πύττωμα, για
τὴ θρησκεία, για τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὰποδέ-
λοιπα;

Τὴν ζωή ζωή ιδέα τους, ἕνας ἀπὸ τοὺς
καλαμαράδες μας ἤρθε ῥητὰ νὰ μᾶς τὴ διατυ-
πόση γράφοντας.

«Ἀξίωμα γὰρ, χυδαῖον ὅτι ἐκ τοῦ λαοῦ
προέρχεται»:

Χυδαῖο! Νάτην ἡ καθαυτὸ τους ιδέα.
Χυδαῖος ὁ λαός. Τοῦ λόγου τους οἱ ἀριστο-
κράτες. Τοῦ λόγου τους τὸ λοιπὸ νὰ πολιτέ-
βουνται. Τοῦ λόγου τους νὰ εἶναι στὰ γράμ-
ματα καὶ στὰ πράγματα. Τοῦ λόγου τους ὑπορ-
γοί, προσηγοροί, τραπέζιτες, ὅ,τι θέλτε. Τοῦ
λόγου τους νὰ θυφώνονται, νᾶζουνε καὶ τὸ δι-
κάωμα νὰ καταφρονοῦνε τοὺς ἀγροίματους,
νᾶψηφοῦνε τὸ Λαό.

Σάν τὴ συλλογέται κανεὶς ἀφτὰ, σηκώνεται
τόσος θυμὸς στὴν ψυχὴ τοῦ ἀθρώπου, τόση ἀ-
γανάκτηση γεννιέται στοῦ πατριώτη τὰ σπλίχνα,
ποὺ δὲν ξέρει ἀλήθεια τί νὰ τοὺς κάμη.

Τοῦ ξεχεται νὰ κίψη τίς γραμματικές τους,
νὰ κίψη τὰ σχολεῖά τους, νὰ κίψη τοὺς ἴδιους
—ὄπ·ς μου τὸλεγε κίποιος φίλος—φρόνιμος
ἄθρωπος καὶ μέτριος στοὺς πόθου. τ.ν.

Ἐμεις ὅμως φονιάδες δὲν εἴμαστε, οὔτε
φέφτες, οὔτε κίφτες. Εἴμαστε τίμοι ἀθρώποι
ποὺ μὲ τὸν πόνο τῆς καρδιάς μας, γράβουμε
τὸ καλὸ τῆς πατρίδας κ' ἔχομε τὸ σέγουρο τὸν
τρόπο νὰ τοὺς ξολοθρέψουμε, γὰ νὰ μὴ μᾶς
ξολοθρέβουνε καὶ, παρὶ γὰ νὰ ξολοθρεψοῦνε
ἀφτοὶ μοναχοὶ τους.

Πρέπει νὰ τοὺς μαβρίσομε.

Ἡ κίλη, τὸ μόνο σωτήριο μέσο, τὸ μόνο
ποὺ ταιριάζει μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια ἐνὸς ἀνεξί-
τητου πολ.τη—τὸ μόνο ἔξυπνο κίλας.

Δὲν τὸ στοιχίστικα ἐγὼ. Τὸ στοιχίστικα
ὁμορφα καὶ τραχικὰ ἕνας ἄλλοτες φίλος μου,
ὁ Δανηλίδης.

Θάπομφίσομε λοιπὸν ἀναμεταξί μας οἱ
ἐκλογές.

Κόμματα ἐδὼ δὲν ἔχει. Ἐχει διάταγμα τοῦ
Λαοῦ, νὰ καταργηθῇ πρῶτα στὰ Δημοτικά ἡ
διδασχὴ τῆς καθαρέβουσας, ἔπειτα στὰ γυμνάσια,
στὶς ἀνώτερες τάξεις, ἀπὸ τὴν τέταρτη καὶ ἀπάνω,
νὰ διδάχεται ὄχι μαθές ἡ καθαρέβουσα παρὰ
ἡ ἀρχαία, ἡ καθίρια ἡ ἀτακί, μὰ νὰ διδάχνε-

ται στὴ δημοτικὴ ἀπὸ τὸ δάσκαλο, γὰ νὰ μπαί-
νοννε στὸ νόημα τὰ παιδιὰ. Μὲ τέτοιο σύστη-
μα στὸ τέλος τῶν τελοῦνε, θὰ καταργηθῇ ὁλό-
τελα ἡ καθαρέβουσα. Θὰ μαθαίνουνε τὰ παιδιὰ,
ἄπως εἶναι τὸ σωστό, μονάχα τὴν ἀρχαία τὴν
Ἑλλην καὶ τὴ Νεοελληνική μας.

Ἡ μάθησι τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἶναι
τὸ πέδωμα τῆς καθαρέβουσας, τὸ τελειωτικὸ
ζωντανέμα τῆς Νεοελληνικῆς.

Ἐπειδή, Νεοελληνικὴ πρέπει νὰ τὴ
λέμε, ὄχι δημοτικὴ, ποὺ εἶναι ὅρος παν-
τάπαι ἀκατάλληλος. Πατέρας, μητέρα,
ψωμί, νερό, κρασί, μαζί μὲ χιλιάδες
ἄλλα, εἶναι λέξεις ποὺ τίς λέει τοῦ βαρκίρη ὁ
γυός, καθὼς καὶ ὁ γυός τοῦ προσηγοροῦ. Τί
δημοτικὴ λοιπὸν εἶναι αὐτὴ ποὺ τὴ μιλά ὄλος
ὁ κόσμος;

Στὰ χρόνια τὰ παλιά, ὁ γυός τοῦ βαρκίρη
καθὼς καὶ ὁ γυός τοῦ τότες μεγαλουσιάνου λέγα-
νε πατήρ, μήτηρ, ἄρτος, ὕδωρ, οἶ-
νος μαζί μὲ χιλιάδες ἄλλα παρόμοια.

Καὶ τί συμπέρασμα βγαίνει ἀπ' ὅσα ἐδὼ
σᾶς ἀραδιάζουμε;

Τὸ συμπέρασμα κοντὰ στὸ νοῦ· ἡ γλώσσα
ποὺ λέει πατήρ, μήτηρ, καὶ τ' ἀποδέλοι-
πα εἶναι ἡ ἀρχαία ἡ ἑλληνικὴ.

Πῶς θὰ ὀνομάσομε τώρα τὴ γλώσσα ποὺ
λέει πατέρας, μητέρα καὶ τὰποδέλοιπα;

Νεοελληνικὴ, δὶχως ῥώτημα. Κ' ἔτσι
νὰ σας τα ὅλα στὴ θέση τους.

Ἐδὼ πολλὲς φιλοσοφίες δὲ χρειάζονται.
Ἐχει νὰ ψηφιστῇ πρῶτα πρῶτα ἡ τελειωτικὴ
κατάργησι τῆς καθαρέβουσας στὰ Δημοτικά,
στὰ Γυμνάσια, στὰ Πανεπιστήμια, στὰ Δικαστή-
ρια, στὸ στρατὸ καὶ τὸ στόλο. Νὰ διῆτε τότες
πῶς ἄψε σβῆσε ἀλλάζοννε φάτσα οἱ καλαμα-
ράδες. Ὅλοι τους ἀμέσως ξεσπαθωμένοι γὰ
τὴ Νεοελληνικὴ, ἅμα καταλάβουνε πῶς ἀφτὴ
ἔχει πέρασι καὶ ὄχι πὰ ἡ καθαρέβουσα τους.

Ἄ δὲ γίνη ἔτσι, παιδιὰ, νὰ τὸ ξαίρετε καὶ
ζήτημα δὲν ὑπάρχει, πῶς ἡ Ἑλλάδα μας κίαι
χαμένη, πάει ἀφόντο.

Θὰ τὸ ἀντιληφτῆτε ἀμέσως ἀπὸ τὸν ἡλε-
θρο ποὺ μᾶς ἔφερε ἡ καθαρέβουσα ἴσα μὲ
τώρα Ἐλάτε νὰ σᾶς ἀραδιάσω τὰ κακὰ της.

Ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι τόπος παλιός, ξα-
κουστός, δοξασμένος. Φώτισε, νὰ τὸ ποῦμε ξε-

θάρα, τὸν ἀνθρώπου τὸ νοῦ. Τονὲ φώτισε γὰρ πάντα. Εἶναι κοντὰ σὰν ἀπίστευτο πού σήμε-
ρα στὴν οἰκουμένη, ἀκόμη καὶ σὰν τύχη νά-
νοῖξουμε δρόμους καινούργιους, ΕΚΕΙΝΟΙ
μᾶς δείξανε, μᾶς χαρίζανε τοῦ δρόμου τὴν
ἀρχή. Κλαίει κανεὶς ἀπὸ βνωμοσύνη ὅσο κι
ἀπὸ θαυμασμό, σὰ βάζει μὲ τὸ νοῦ του τέτοιο
ἀφάνταστο μεγαλεῖο.

Πῶς ὅμως τὸ κατωρθώσανε ἀπὸ οἱ ἀξε-
πέραστοι πρόγονοί μας; Πῶς τὸ κατωρθώσα-
νε ὁ Πλάτωνας, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Σοφοκλής,
ὁ Ἑβριπίδης, ὁ Αἰσχύλος κι ὅσοι ἄλλοι θεμε-
λιώσανε τὸν Ἑλληνισμό;

Τὸ κατωρθώσανε γράφοντας τὴ γλώσσα,
τῆς ἐποχῆς τους τὴ γλώσσα, τὴν πιδ χυδαία
γλώσσα τοῦ Λαοῦ.

Τόσο γιγαντῆνα, τόσο τερατένια εἶναι ἡ
ἀμείβεια τοῦ καλαμαρά, πού δὲν τόνωσε τοῦ-
το, κ' ἐνῶ θέλει, πού λέει, νὰ φέρη πίσω τὴν
ἀρχαία, πίσω δὲ φέρνει τὸ σπουδαιότερο τᾶξι-
ωμά της, δηλαδὴ πῶς οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι μι-
λούσανε, πῶς γράφανε τὴ δ η μ ο τ ι κ ῆ τοῦ
καιροῦ τους, ἄρα πῶς πρέπει νὰ μιλοῦμε, νὰ
γράφουμε τὴ δ η μ ο τ ι κ ῆ μας καὶ μεῖς, τὴ
Νεοελληνική μας.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι τόντις ἔθνος πού δὲ
μοιάζει μὲ τᾶλλα

Ἐκεῖνο πού τὴ βαστᾷ, ἐκεῖνο πού δὲν τὴν
ἀφήνει νὰ πεθάνη, ἐκεῖνο πού τὴν ἀνάστησε
στὸ ἔθκοσι ἔτα, εἶναι ἡ δόξα της ἡ παλιά
εἶναι μὲ ἄλλα λόγια ἡ ποίησή της. ἡ πρόζα
της, εἶναι ἡ φιλολογία της.

Καὶ εἶναι τόντις τὸ μόνο παράδειγμα, ὅσο
ξαίρω, ἐνός ἔθνους πού ἀθανασία ἔλική, ἀ-
θανασία πολιτική, τῆς χάρισε ἡ Ποίηση.

Ἐτόια ὅμως ἀθανασία ἔχει συνέπειες ἰδι-
αίτερες. Ἡ Ἑλλάδα ἔχει χροῆ καὶ πρὸς τὸν
ἑαυτὸ της καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. Πρέπει νὰ
βγάλῃ φιλολογία καὶ τοῦ λόγου της, ἀντίξια
τῆς ἀρχαίας, εἰδεμὴ σὲ βάρος της θὰ πέση νὰ
μιλᾷ ὄλο κι ὄλο γὰρ τοὺς προγόνους, γιατί τό-
τες συγκρίνουνε οἱ ἄλλοι καὶ λένε «Φαίνεται
ἡ μόνη της ἀξία εἶναι κάτω, στοὺς ἐλήσιους
τοὺς κάμπους!».

Θὰ εἶτανε ἄδικο νὰ τῆς γίνῃ φήμη τόσο
βαρειά. Κατ' βηκα πολλές φορὲς στᾶγια τὰ χώ-
ματά μας, μίλησα μὲ τὸ λαὸ μας κι ἀπόρησα
πάντα μὲ τὴν ξεπνίδα του. Εἶναι μάλιστα
μπορῶ νὰ πῶ, ἔξυπνος μὲ τὸ παραπάνω. Σὲ
ἄλλα μέρη, στὴν Ἑβρώπη, βλέπεις ἀξαφνα
χωρικοὺς μὲ μοῦτρα κοιμισμένα, χωρικοὺς πού
σκάνουνε, βλωλοσηκώνουνε καὶ τίποτα ὄξω ἀπὸ
τὴ δουλειά τους δὲ συλλογοῦνται.

Κ' ἔτσι τὸ σωστό, γιατί ἔτσι θὰ προδέψη
καὶ ἡ γεωργία.

Ὁ δικός μας ὁ χωρικός ἀκόμη καὶ κεῖ πού
βλωλοσηκώνει, μέσα του λέει πῶς τί δὲ θὰ κέρ-
διζε τὸ ἔθνος, ἂν εἶτανε τοῦ λόγου του πρω-
θυπουργός.

Ἄφου τὸ θαρρεῖ, μπορεῖ μὲ μέρη καὶ νὰ
τὸ δεῖξη.

Βέβαιος εἶμαι, ἡ ἀκλόνηστη πεποίθησή μου
εἶναι πρὸς ἕνα τέτοιο λαὸς διάματα θὰ κατα-
φέρει. Τὸ προσμένει κιάλας ἡ Ἑβρώπη ἀπὸ
μᾶς. Ἀπὸ τὴν ποίησή μας ἔμαθε νὰ μᾶς τιμᾷ.
Χωρὶς ποίηση θὰ μᾶς ἀψηφίση.

Πῶς θέλετε ὁμοῦ νὰ ποῦμε τὴν ψυχὴ μας,
ἂ δὲν τὴν ποῦμε στὴ γλώσσα μας;

Καὶ τὴ γλώσσα μας, ὁ καλαμαρὶς μᾶς τὴ
σὴκωσε, μὴν τύχη καὶ ξαναχτσοῦμε δικό μας
Παρθενώνα.

Μᾶς ρεζίλεψε ὁ καλαμαρὶς μπροστὰ στὸν
κόσμο ἀκόμη κι ἀπὸ τὰ 1824, ὅταν ὁ περιφη-
μος ὁ Γάλλος ὁ Φοριέλους ἔβγαλε τὴν πρώτη
συλλογὴ ἀπὸ δημοτικὰ ρωμαῖκα τραγοῦδια.

Νόμιζε ὁ Φοριέλους δηλαδὴ πῶς θὰ χαρῶ-
νε, πῶς θὰ καμαρώσουνε οἱ δικοὶ μας, βλέπον-
τας τί ἀριστουργήματα πλάθει ὁ Λαός, καὶ
τόντις τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια εἶναι τὸ πολιτι-
μότερο πετράδι τῆς νεογέννητης φιλολογίας μας.

Ποῦ νὰ νιώσουνε ἀπὸ πετράδια οἱ καλαμα-
ράδες; Ντρατίχανε, θυμώσανε, σὰν εἶδαν τὴ
συλλογὴ, ἐπειδὴ κ' ἡ γλώσσα εἶτανε χυδαία!

Κι ἀπὸ τότε, ἄμα ἔβγαυε τίποτες στὴ
γλώσσα μας πού νὰ εἶναι τῆς ἀθροπιᾶς, ἄμα
ἔβγαυε κανένας Βηλαρῖς, κανένας Σολωμός,
κανένας Βαλαωρίτης, ἀλύπητα τονὲ χτυποῦσα-
νε, τονὲ βρζανε, τὸν καταστρέφανε.

Κι ὁστόσο ἄρτοὶ σήμερα τιμοῦνε τὴν Ἑλ-
λάδα, οἱ ἀθάνατοι ἄρτοὶ ἄρτοὶ καὶ στὰ ξένα
εἶναι οἱ τιμημένοι.

Νὰ πῶς καταλαβαίνουνε οἱ καλαμαρῖδες
τὴν ποίηση τὴν ἑλληνική.

Σήμερα καὶ ὀξωφρενιάσανε. Τὸ ζήτημα
πῆρε φόρα. Πληθαίνουνε οἱ ποιητῖδες, οἱ πεζο-
γράφοι, γενήκανε ἀσκέρι σωστό, γνωριστήκανε,
ξαπλώσανε, σκορπιστήκανε παντοῦ στὸ ρωμαί-
κο τὰ μεγάλα τὰ ὀνόματα, θορυβώθηκε ἡ
γλώσσα τοῦ λαοῦ, προκυρήχθηκε ἡ μόνη κανο-
νική κι ἀλάτρωτη, ἀποδείχθηκε ἡ μοναχοκόρη
τῆς Ἀρχαίας, κατάντησε, μὲ τὰ ἐπιχειρήματα
τῆς ἐπιστήμης, ἡ καθαρὸβουσα θροῦβαλα.

Τὶ νὰ κάμῃ τότες ἡ λεγόμενη;

Τὸ μόνο της ὄπλο ἡ ψεφτιά

τὴν ψεφτιά τὴν εἶχε κιάλας ἀνάγκη

Φοβήθηκε.

Πῶς νὰ ξεκολλοῦθᾷ νὰ βορζῇ τὸ Λαὸ, λέ-
οντας τὴ γλώσσα τοῦ Λαοῦ χυδαία, πρόστηχη,
βιάβαρα, παρακαταπνῆ;

Στοχίστηκε τότες νὰ δηλώσῃ πῶς «ναὶ
μὲν — πού νὰ τὰ καθιλοκλήσῃ ὁ Περιδρομος
τὰ μὲν καὶ τὰ ναὶ τῆς, μαζὶ τους στὴ θύλασ-
σα κιάλας νὰ πνιγῇ — ναί, λαμπρὴ κι ὄρα'α ἡ
γλώσσα τοῦ Λαοῦ καὶ σεβαστὴ ἔμεις τὴ μα-
λι α ρ ῆ πολεμοῦμε!»

Οἱ ἀσυνείδητοι κ' οἱ ψέφτες κ' οἱ κακοῦρ-
γοὶ! Καὶ οἱ ἀντιεθνικοὶ, καὶ οἱ φονιάδες! Τίπο-

τα δὲν τοὺς κοστίζει γὰρ νὰ γελάσουνε τὸ Λαὸ, τὴν Πατρίδα, τὴν Ἑλλάδα! τὸ Θεὸ!

Τί τοὺς μέλει ἄφτους γιὰ τὸ Ἔθνος;

Ἡ μαλλιαρὴ ξάρετε ποῖα εἶναι; Νά, τούτη ἐδῶ πού γράφω καὶ πού τὴ διαβάσετε ἢ πού τὴν ἀκούτε.

Κάθεται ὥρες, κάθεται μέρες, μῆνες καὶ χρόνια ἕνας ἄθροπος στὸ γραφεῖο του σπουδάσει, μελετᾷ. Θέση καμιά δὲ γυρέβει, δὲ γυρέβει παράδες, κέρδος δὲν ξαίρει τί θὰ πῆ. Δὲ ζῆ στὴν Ἑλλάδα, μὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅλο κι ὅλο ἔχει στὸ νού του. Πολύμᾳ γιὰ τὸ καλὸ της. Τὴ σημερινή μας τὴν ἀρρώστια τὴν ξέτασε, τὴ γνωρίζει, προσπαθᾷ νὰ τῆς βοῆ τὸ κατάλληλο γιαιρικό της.

Λοιπὸν οἱ καλαμαράδες, τὸν ἄθροπο ἄφτο θὶ διαλέξουνε μέσα στοὺς ἄλλους γιὰ νὰ τοῦ ριχτοῦνε, γιὰ νὰ τὸν ποῖνε ὄχι μονίχα μαλλιαρό, παρὰ κι ἀρχιμαλλιαρό.

Θὰ σωριάσουνε τίς ψεφτιές, τίς συκοφαντίες, θὰ τίς κάμουνε βουνό, Ἰμαλάγια θὰ τίς κάμουνε. Θὰ στοχαστοῦνε ἀηδίες νὰ τίς βάλουνε μὰ μὴ στὴ ράχη μου, θὰ τὴ φορτώσουνε λέξεις καὶ τύπους πού ποτέ μου δὲν τοὺς μεταχειρίστηκα. Θὰ τὸ ὑποστηρίξουνε πὼς τὸν Κωσταντῖνο τὸν Παλαιολόγο, ἄξαφνα τὸν ἔχω βαπτισμένο Κώστα Παλιουκουβέντα. Τέτοια καὶ χειρότερα σὰν ἐρθοῦνε νὰ σᾶς φαρμακοποιήσουνε, ἦσυχα ἦσυχα νὰ τοὺς ρωτᾶτε νὰ σᾶς δείξουνε τὸ μέρος ὅπου τὰ εἶπα στὰ βιβλία μου.

Οἱ καλαμαράδες τὴ χροσὴ μας γλώσσα τὴν καταντήσανε τόσο ἀφάνταστη θάλασσα, πού ἀναγκάζεται κάποιος κανένας νὰ γράψῃ ἕνα ντιπρωμαίκο γιὰ νὰ σιάξῃ τὰ πράματα.

Ἔτσι, ὅπως τὸ ξεδιαλίσαμε πῶ ἀπάνω, ἀντίς τὰ ψεφτικά βουλεφταῖοι, βουλεφτές, ἐμεῖς ρωμαίικα θὰ τὸ καθιερώσοιμε βουλεφτάδες.

Τὸ ρωμαίικο τοῦτο μᾶς τὸνομάζουνε μαλλιαρό, γιὰτὶ δὲν ξάφουνε τὰ ρωμαίικα.

Μιά φορὰ, τώρα χρόνια, μὲ χτυπήσανε γιὰτὶ στὸ Ταξίδι μου ἔβλα τὴν ὀνομαστικὴ ὀ Παρθενός.

Τοὺς τσάκωσα ὅμως καὶ ζεματιστήκανε, ὅταν τοὺς ἀνακοίνωσα πὼς τὸ εἶχα παρμένο ἀπὸ τὸ στόμα ἑνὸς φύλακα τῆς Ἀκρόπολης, ἐπίσημου φύλακα πλερωμένου ἀπὸ τὴν Κυβερνήση.

Κοὶ τί βγαίνει; Βγαίνει πὼς τὸ μόνο μαλλιαρό εἶναι ὀ Παρθενών, ὅπου ἢ κατάληξη —ων, οὔτε ἀρχαία εἶναι, ἀφοῦ ὀμέγα ἐδῶ πὰ δὲν ἔχει, οὔτε δημοτικὴ, ἀφοῦ ἐμεῖς τέτοιες ὀνομαστικὲς, ὀ Παρθενὸν, παντάπασι τίς ἀγνοοῦμε.

Τὸ πῶ νόστιμο τώρα.

Ποιὸς ἀπ' ὄλους συντέλεσε στὸ νὰ μᾶς στυγματίσουνε ἀντιεθνικούς, ἀντίθησκους,

πλερωμένους ἀπὸ τοὺς Σλάβους, προδότες τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Δυὸ καθηγητᾶδες τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστήμιου, ντροπὴ τοὺς! ὀ Μιστριώτης κι ὀ Χατζηδάκης.

Ἄ ὀ Μιστριώτης εἶναι πρόσωπο, εἶναι ἄτομο τόσο μπουφικο, τόσο καραγκιόζικο, τόσο χαμερπὶ, τόσο σιχαμένο πού δὲν μπαίνει κίνε σὲ λογαριασμό. Πέθανε κίολας.

Ἄ ὀ Χατζηδάκης ἀσυχώρητος.

Ἄ ὀ Χατζηδάκης γλωσσολόγος. Εἶναι τ' ἀπαυγελμά του.

Δὲν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πὼς δὲν ξαίρει τί τρέχει.

Καὶ ἡ ἁμαρτία του εἶναι ἀφτή, πού ξαίρει καὶ δὲν παραδέχεται τὴν ἀλήθεια.

Στὴν ἀρχή, στὸ περιοδικὸ Ἄ θήναι ο τοῦ 1882, τ. ι', περ σπίαστηκε τὴ δημοτικὴ. Ἐπειτα ἔβγαλε νερό στὸ κρασί του, γιὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσῃ μὲ τὸν Κόντο καὶ γιὰ νὰ διοριστῇ καθηγητῆς στὸ Πανεπιστήμιο.

Δὲν εἶχε ὅμως ἴσια μὲ τότες ἀπαρηθῆρητὰ τὴ δημοτικὴ.

Τὴν ἀπαρηθῆρητὰ τότες πού ἄρχισα νὰ μελετῶ τὴ γλώσσα μας καὶ μίλησα γιὰ τὰ βιβλία του.

Μίλησα γιὰ τὰ βιβλία του ἢ πῶ σωτὰ γιὰ κάτι ἄρθρα του μὲ κάμποσους ἔπαινους, ἀναγκάστηκα συνάμα νὰ ξεσηκώσω, πολὶ γλυκά, μερικὰ λαθάρια του πού μᾶς χαλονούσανε, πού μᾶς ἀναποδογυρίζανε τὰ ἱστορικὰ τῆς Νεοελληνικῆς.

Τὰ λαθάρια του, τὰ χοντρούτσικα μάλιστα, δὲ θέλω νὰ σᾶς τὰναφέρω, νὰ τὰ ξεδιαλύσω καὶ πάλι. Ἄξιζε ὀστόσο νὰ μορφώσετε γνώμη, νὰ καταλάβετε τί λογῆς εἶναι τὰ λαθάρια του ἀφτά. Καὶ νὰ σας ἕνα πού τώρα τελεφατῆα τὸ παρατήρησα.

Τὴ φράση πῆ γαινε καλιὰ σου, φαντάζεστε τάχα πὼς μᾶς τὴ διερμηνέβει; Ἄπο συνίξηση. Στὴ γρηγοράδα τῆς ὀμιλίας, τὸ πῆγαινε κάμε τὴ δουλειὰ σου ἔγινε καλιὰ σου!

Μὴ γελάτε ἀκόμη.

Ἄ ὀ Χατζηδάκης ἔτσι τὸ διερμηνέβει, γιὰτὶ ἀγνοοῦσε τὴν ἀρχαία λέξη καλιὰ πού τὸ νόμᾳ τῆς ταιριάζει περιφρημα ἐδῶ, λέξη πᾶρχαία, ὀμηρικὴ, πού ὅπως κάμποσες ἄλλες ὀμηρικὲς ἢ ἐπικὲς, σώθηκε στὴ λαλιὰ μας.

Νά σου τὸ λοιπὸν καλαμαράς, νά σου κι ἀμάθεια.

Τί καλύτερη θέλετε;¹

Ἐγὼ νομίζω πὼς κάνω τὴ δουλειὰ μου ο σημαίνει καὶ κάτι ἄλλο.

Προτοῦ ἀνακατεφτῆ στὸ γλωσσικό, ἄς

¹ Στὴ Γλωσσογνωσία του καὶ Γλωσσογραφία του, τόμο Α', Ἄθ. 1926 σελ. 129 καὶ ἀκ., ὀ Φιλῆντας τοῦ ἔχει ξεσηκώσει χειρότερα—τρομαχτικά,—ὄσο τρομαχτικὸ κι ἂν εἶναι τῆς δουλειᾶς του τὸ λάθος.

κάμη πρώτα λοιπόν ο Χατζηδάκης ο ίδιος τη δουλειά του—κι άς πνιγῆ μέσα κατόπι.

— — —
 Ἐκείνη ἡ ἐποχὴ ὅπου τοῦ ξεσαίλισμα τὰ λαθάκια του, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ὅπου βγήκα στὴ μέση, ὁ Χατζηδάκης σκύλιασε.

Μ' ἔβρισε, μοῦ ἀνακάλυψε κι ἀφτὸς δυὸ τρία σφάλματα—ποῦ δὲν παραβγαίνανε στὸ μεγαλεῖο μήτε με τὴν καλιὰ μήτε με τὰλλα του, τὸ Μάρι καὶ τοῦ Ἀντρονίου τὰ χρονολογικά—μοῦ ρίχτηκε, με εἶπε ψέφτη, με εἶπε κλέφτη, μὰ φορὰ με εἶπε καὶ Τοῦρκο.

Ἄτιμος.

Τὸ πὸ ἄτιμο, χτύπησε τὴ Δημοτική, χτύπησε τοὺς Μαλλουρούς, τοὺς Ἀντιεθνικούς, τοὺς Ἀντίθροσκους, χτύπησε ἀκατάπαυτα ἐμένα—καὶ γιατί; Ἄπὸ λόγους προσωπικούς.

Ἄπὸ πρώτη ὄψη, μοιάζει σὰ νὰ εἶναι ἀπλὸς καθγάς ποῦ ξεσπᾶνει ἀναμεταξὶ δυὸ λόγιους, δυὸ γλωσσολόγους.

Εἶναι τὸ ζήτημα πὸ σπουδαῖο. Ἐχει νὰ κάμη με τὴν ἠθική—καὶ χωρὶς ἠθική, ἐπιστήμη δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει Ἔθνος.

— — —
 Πὸς μοῦ ξεφύγανε μερικὰ λάθια, πὸς μοῦ ξεφέβγουνε ἀκόμη, σὲ τόσα μου ἐπιστημονικὰ βίαια βιβλία, βέβαια πολλὰ δυσάρεστο γὰ μένα.

Τὶ σχέση ὥστόσο ἔχουνε ἀφτὰ με τὴν ἀλλοθία τὴν ἱστορική.

Ἄς ὑποθέσουμε, σὰν ἀγαπᾶτε, πὸς εἶμαι ψέφτης, πὸς εἶμαι κλέφτης, πὸς εἶμαι ἀκόμη καὶ Τοῦρκος!

Ἐχει νὰ πῆ ἀφτὸ πὸς ἡ δημοτική, δηλαδή, καθὼς εἶπαμε, ἡ Νεοελληνική, δὲν εἶναι ἡ ἠθική μας γλώσσα;

Ἐχει νὰ πῆ, θαρρῶ, πὸς τάνοσια τὰ προσωπικὰ πνίξανε καὶ καταπνίξανε κίθε πατριωτισμὸ, κίθε συνείδηση στὴν ψυχὴ τοῦ Χατζηδάκη, ἀν τόντις δείχνουνε ψυχὴ καμώματα σὰν τὰ δικὰ του.

Ὅχι ἐμένα μονάχα, ὅλους τοὺς ἀντίπαλούς του, εἶται τοὺς πολέμησε με ὑπουλα μέσα, με συκοφαντίες ἀπαίσιες, ὅπως ἔκαμε ὅταν ἦρθε νὰ με κατηγορήσῃ δημόσια πὸς ἔκλεψα ἕνα μαθητὴ μου ἀναγκάστῃκα τότες νάποδεῖξω τὸ ἐναντίο καὶ ὅμως δὲν πῆρε, δὲ θέλησε με κανέναν τρόπο νὰ πάρῃ τὴ συκοφαντία του πίσω. Νά ἠθική!

Πὸς θέλετε νὰ προκόψῃ ἕνα ἔθνος με τέτιους ἀθρόπους.

Μᾶς ἀργοπόρησε στὸν ἱερό μας τὸν ἀγώνα, τὸν ἀγώνα τὸν τίμιο.

Γιὰ τοῦτο ἡ μνήμη του πρέπει νὰ μείνῃ αἰώνια, σὰν τὸνομα τῆς ἀπιστίας.

— — —
 Ὑστερὶς ἀπὸ τὸ Χατζηδάκη, βγήκανε νὰ μᾶς ἀργοπορήσουνε οἱ μιχτοί. Καὶ οἱ μιχτοὶ

λέγονται φίλοι μας λέγονται καὶ εἶναι τόντις, μὰ δὲ νιώθουνε γὰ τὸ τί πρόκειται.

Καὶ νύχουμε καλὸ ρῶτημα τί πράμα εἶναι ἀραγες ἡ μιχτὴ ποῦ διαφεντέβουνε τοῦ λόγου τους

Εἶναι ἡ μιχτὴ ἕνα γελοῖο παζαρολίκι.

Παζαρέβουνε σοῦ παραχωροῦμε τὴ γενική τῆς κλίσης, παραχώρησέ μας πὸ καὶ σὺ τὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ τῶν κλίσεων.

Ἐγὼ δὲν ἔχω γοῦ νὰ σᾶς παραχωρήσω. Ἐγὼ ἀκούω καὶ παρατηρῶ. Ἐγὼ παρατηρῶ τὸ λαὸ καὶ ἀπὸ τὰ παρατηρητὰ μου βγίζω κανόνες γενικούς.

Παρατηρῶ πὸς στοῦ λαοῦ τὴ γλώσσα ἡ γενική ἀρχίζει καὶ χίνεται στὸν πληθυντικὸ.

Ἄπὸ τὰ χρόνια τὰ προσηγορικά, τὰζοῦτε; ἀπὸ τὰ χρόνια ὅπου ὄξω ἀπὸ τὴν ὀνομαστική, κλητική, γενική, αἰτιατική, δοτική, συνηθίζανε μὴν ἀφαιρετική, μὴν τοπική, καὶ μὴν τροπική ποῦ παραπέσανε καὶ οἱ τρεῖς.

Σήμερα ἦρθε καὶ ἡ σειρά τῆς γενικῆς πληθυντικῆς.

Σπουδαῖο τὸ πράμα, εἶδαμε κίβλας πὸ ἀπάνω πὸς με τὴν ἀλλοποίηση τῆς γραμματικῆς, ἀνεβαίνει κι ὅλο ἀνεβαίνει ὁ πολιτισμός.

Μοῦ γυρέβετε, τὸν πολιτισμὸ νὰ σταματήσω, τὸ κάτω κάτω δίνοντίς σας, εἶδος ρουσαῖτι, μὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ.

Δὲ γίνεται.

Παρατηρῶ μάλιστα πὸς κίθε φορὰ ὅπου μοῦ ἔρχεται νὰ χῶσω κάλου τὴν πληθυντικὴ σας τὴ γενική τὸ λέων, ἰδεῶν, ἀμέσως φρεγκίζω. Καὶ γοῦ ἀκέρια νὰ ρομαίκα τὰ θέλω, δίχως τριτόκλιτες περιττοσύλλαβες ἀρσενικῆς ἡ θηλυκῆς γενικῆς.

Νὰ συσκεφτοῦμε καὶ τίς δυὸ ἀκόλουθες ὀνομασίες: Ἐταιρία τῶν Νεοελλήνων ἡ Ἐταιρία οἱ Νεοελλήνες;

Ποιά, παρακλιῶ σας, ἡ σωστή;

Τὸ καλύτερο νεοελληνικὸ θὰ εἶναι Ἐταιρία οἱ Νεοελλήνες.

Νά σας τὸ γοῦ, νά σας συνάμα καὶ τὸ ρομαίκο.

— — —
 Εἶναι ἀπραχτα ζητήματα.

Μερικοὶ μιλοῦνε γὰ σφίβασμούς, ὅσο γίνεται ἀνίδια. Δὲν τὸ ὑπομνάζονται τί λέει, καὶ τὸ φαίει πάντα ἡ ἠθική μας ἀριστία.

Ἐγινε ἡ δὲν ἔγινε ἀρχαῖο τόμπα ὄμικρο, δηλαδή κοντόχρονο ἀντί μακρόχρονο.

Ἐγινε τὸ ἀρχαῖο β, τὸ ἀρχαῖο δ, τὸ ἀρχαῖο γ, ἐκεῖνο ποῦ εἶναι σύμ-ρα καὶ ποῦ δὲν εἶτανε πρώτα;

Ρῶτημα δὲν ὑπάρχει πὸς ἀλλάξανε.

Οἱ ἀλλογες ὅμως ἀπτίς ἔχουνε συνέπειες, ὅπως ἔχει κίθε ἀλλαγὴ, ὅπως κίθε πράμα.

Τὶ κουταμάρες λοιπὸν εἶναι νὰ κνηγᾶ κανείς σφίβασμούς, καὶ νὰ θέλῃ, νὰ εἶναι ὁ μέγυ ἐκεῖνο ποῦ κατάντησε ὁ μιχρο;

Ἐδὸ πρόκειται γὰ τοῦ Ἐθνους τὴ σωτηρία. Μιχτὲς καὶ μύξες δὲ θέλομα.

Τὸ συλλογιστήκατε, στὸ Θεό σας, τὴ ζωοποιήσατε τῆς καθαρέβουσας καὶ τῆς μιχτῆς ;

Τὰ ἴδια ζωοποιήσατε καὶ τῆς μιανῆς καὶ τῆς ἀλληνῆς, τὴς ζωοποιήσατε δυὸ γλώσσας, δυὸ ψυχῆς, τὴς ζωοποιήσατε τὸ χάος.

Κάθε ξένος ποὺ πατήσῃ στὴν Ἑλλάδα, τρομάξῃ μὲ τὴν ἀοριστία ποὺ τοῦ δείχνει ὁ νοῦς μᾶς στὰ παραμικρά του τὰ κινήματα. Καὶ πῶς νὰ μὴ δειξοῦμε ἀοριστία μὲ τὴ διγλωσσία μᾶς ; Ἀφοῦ ἓνα πᾶμα, ἓνα καὶ τὸ ἴδιο, τοῦ δίνεις ὄνομα διπλό, ο ἴ ν ο ς καὶ κ ρ α σ ἰ , π α ρ ἰ δ ἰ καὶ π α ἰ ς , ἄς ποῦμε πῶς ὄνομα δὲν ἔχουμε κανένα.

Καὶ ἡ διπλοψυχία μᾶς ἀφτὴ ποῦ μᾶς κατάντησε ; Ὁ δρόμος τῆ μᾶς πάει τρίτα στὴν ψευτιά. Ὅποιος ἔχει διπλοψυχία σπάνια ἔχει συναίσθησι.

Καὶ κοιτᾷτε, ἀλήθεια δὲν ξαίρουσε ἀκόμη πῶς νὰ τὴν ποῦμε, σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η ς , σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η ς ὡ ς ἢ σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η , τ ῆ ς σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η ς .

Ἔτσι παρεβόσαμε καὶ τὴ συναίσθησή μας τὴν ἴδια, τόσο ἡ καθαρέβουσα μᾶς τάφερε ὅλα σκοῦρα, ὅλα μᾶς τᾶκανε καταστρόφη.

Γιὰ νὰ διοῦμε ἄσπρη μέρα, πρέπει νῆτα σκέττα σ υ ν ε ἰ δ ῆ σ η νὰ τὴ λέμε ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ ἐκεῖ.

— — —

Μᾶς πέρασε ἡ καθαρέβουσα καὶ στὴν τιμὴ μᾶς καὶ στὴν καρδίᾳ μᾶς ἀκόμη !

Τὸ προκηρῦξαν οἱ φίλοι μᾶς συχνὰ πῶς ἡ γλώσσα τοῦ λαοῦ, ἡ μητρικὴ μᾶς γλώσσα εἶναι ἡ γλώσσα τῆς καρδιᾶς.

Δὲ συλλογιστήκανε πόσο εἶναι ἀληθινὸ, πόσο δυστυχῆς μάλιστα φέρνει μαζί τῆς τέτοια φοβερὴ ἀλήθεια.

Ὁ Ρωμῶς ἀναγκάζεται πολλὰς φορὰς καὶ ξενιτεύεται, ἀφήνει πότες τὴν πατρίδα του, πότες τὸ χωριὸ του, ἀφήνει καὶ τὴν ἄμοιρη τὴ μάννα του, ἀφήνει τοὺς γονιούς του.

Ἡ καρδιὰ τῆς μάννας πονᾷ. Βίξῃ κανένα καὶ γράφει τοῦ παιδιοῦ τοῦ ξενιτεμένου. Γράμμα στὴν καθαρέβουσα. Κρῦο γράμμα, ψυχρὸ, ψέφτικο γράμμα, ὅπου τὸ γόνα τῆς θὰ τὸν πῆ τ ἔ κ ν ο ν μ ο υ .

Πάει τὸ οἶκογε· εἰκὸ τὸ αἶσθημα, πάει, δταν εἶναι κόρη, πάει χαμένος ὁ λόγος τῆς μάννας ποὺ μπορεῖ νὰ σταματήσῃ τὴν παρθένα στὸ ἀχαμνὸ τὸ βῆμα.

Ἡ καθαρέβουσα κόβει κάθε συγκοινωνία ἡθικὴ ἀναμεταξὶ μᾶς. Ἡ καθαρεύουσα μᾶς σηκώνει ἀναμεταξὶ μᾶς τὴν ἀγάπη. Νὰ διῆτε ποὺ μᾶς σηκώνει καὶ τὸν παρὶ μᾶς.

Ἰνωστὸ πῶς ἡ ἐφοχλία εἶναι τοῦ ἐμπόριου ἢ μάννα. Ὅσο πὺ ἐφοχλία μπορεῖς νὰ γράψῃς, τόσο πὺ ἐφοχλία γράφῃς, τόσο περισσότερο κερδίζει καὶ τὸ Κράτος μὲ τὸ ταχυδρομεῖο.

Ἐμεῖς εἴμαστε κοτζᾶμι πλῆθος, ἔχουμε μὴ γλώσσα ποὺ τὴ μιλοῦμε, χωρὶς νᾶχουμε τὸ δικαίωμα μῆτε τὰ μέσα νὰ τὴ γράφουμε !

Ποῦ γράμματα καὶ ταχυδρομεῖα τοῦ πολιτισμοῦ ;

Πρέπει νὰ λείψῃ τέτοια βλαβερὴ, θανατοφόρη κωμωδία.

Καὶ νὰ μὴν ἔρχονται νὰ μᾶς φωνάζουνε πῶς ἡ καθαρέβουσα εἶναι πραγματικότητα, πῶς εἶναι κόλλα καὶ κόλλησε στὸ πετοῖ μᾶς, πῶς νὰ τὴν ξεφορτωθῶμε, ἀδύνατο.

Τὶ φόρτωμα καλέ, τί κόλλα καὶ τί πραγματικότητα ;

Χίλιες καὶ χίλιες φορὰς τᾶποδείξαμε, πῶς ἡ καθαρέβουσα, μὴ γνωρίζοντας ποῖο εἶναι τὸ πραγματικὸ, ποῖο δὲν εἶναι, ἀεροβατώντας κι ἀεροπετώντας, μᾶς φτενᾷνε μὴ γραμματικὴ ποὺ ὁ λάφυγγας μᾶς καὶ ἡ ψυχὴ μᾶς τὴν ἀποξεροῦνε ἢ τὴν ἀλλάζουνε, ὅσπου νὰ τὴν κανονίσουνε, τὸν ἀ σ θ ε ν ῆ ς ἀμέσως σοῦ τονὲ βγάξουνε ἀ σ τ ε ν ῆ ς , τὸ β α σ ἰ λ ἔ φ ς ἀμέσως β α σ ἰ λ ἰ ἄ ς . Ἄκουσα τὴς προάλλες ἀπὸ μιὰ προκομμένη θεατρίνα ἓνα τίμιο ὕ π ο β ο λ ἔ ς . Κανόνα, κανόνα διπᾶ ὁ λαός, διπᾶ ὁ κόσμος ὅλος. Τὸ διαλαλήσαμε καὶ τοῦτο. Δίχως κανόνα δὲ στέκει φιλολογία καμιά. Δίχως κανόνα ἔθνος δὲ στέκει. Μὲ τὴν ἀναρχία, πέρα ὁ Ρωμῶς δὲ θὰ τὰ βγάλῃ. Ἄν ἔκαμα τίποτα ποτές μου γιὰ τὴν Ἑλλάδα, εἶναι αὐτό· πολέμησα τὸ ἀναρχικὸ ἐκεῖνο ψυχόρμητο τοῦ Ρωμοῦ, ποὺ θὰ τὸν καταστρέψῃ. Καὶ πολὺ περισσότερο ποὺ μὲ εἶπανε ὕ π ε ρ β ο λ ἰ κ ὸ , κάθε φορὰ ὅπου ἐπίμονα βίσταξα τὸν κανόνα.

Ἄλοιπὸν ἄς τονὲ βαστάξω ἴσα μὲ τὸ τέλος, νὰ μὲ βροῦνε κι ἄλλη μιὰ.

Ρωτᾷτε, ἀδέφφια μου, ρωτᾷτε, χρυσοὶ μου πατριῶτες, ρωτᾷτε τὴν καρδίᾳ σας.

Ἡ καρδιὰ σας, ἄμα θέλει νὰ ξεχυθῇ, νὰ φρενώσῃ τὸν πατριωτισμὸ τῆς, πῶς θὰ πῆ ἄραγες «ἡ Ἑλλάς μᾶς» ἢ μήπως θὰ φωνάξῃ πολὺ σωστότερα «ἡ Ἑλλάδα μᾶς».

Ἡ Ἑλλάδα μᾶς ! Ζήτημα δὲν ἔχει. Ἄφτὸ λοιπὸν καὶ τὸ κανονικὸ. Ἀκανόνιστο εἶναι τὸ ἄλλο, ἀφοῦ ἓνας Κολοκοτρώνης, ἀφοῦ σήμερα πολλοὶ ἀκουστήκανε νὰ τὸ ποῦνε «τῆς Ἑλλάς».

Γεῖλ ὁ καλαμαράς καὶ δὲ βλέπει τὴ δικὴ του τὴν ἀμάθεια. Δὲ βλέπει πῶς κάμαμε γλώσσα κανονικὴ, ποὺ ἀφτὸς δὲν πρόσεξε στοὺς κανόνες τῆς. Sua favella, ποὺ λέει ὁ Ντάντες. Τοῦ μπαμπᾶ μᾶς τὴ γλώσσα νὰ μιλοῦμε.

— — —

Ἡ ἀμάθεια, νὰ ὁ μόνος κανόνας τοῦ καλαμαρά.

Ἐπειδὴ δὲν εἶπαμε τὸ δεινότερο.

Ἐχει ἄραγες—νὰ μοῦ τὸ ξαστερώσετε εὐλικρινά—ἢ μᾶς καὶ δὲν ἔχει ὁ λαὸς μιὰ φημερίδα γραμμὴν στὴ γλώσσα του, στὴ γλώσσα μᾶς τὴν κοινὴ, τὴ Ν ε ο ε λ λ η ν ι κ ῆ μᾶς ;

ΔΕΝ ΕΧΕΙ.

Μὲ τίς καθαρεύουσες ἢ μὲ τίς μιχτῆς, μισὰ, στραβά, κουτσά, καταλαβαίνει, μισὰ, στραβά, κουτσὰ κυβερνῆται !

Τόσα κοτζῆμ πράματα γενήκανε στὴν ἐποχὴ μᾶς, πολέμοι βαλκανικοὶ, παγκόσμιοι πολέμοι, γενήκανε ξεθρονασμοὶ, ψηφίσματα, χωρὶς νὰ πῆρε ὑποψία ὁ λαὸς γιὰ τὸ τί ἀκολούθησε καθαρτό.

Καί τώρα, τί μασκαραλίκια εἶναι ἀφτά, νά ψηφίζετε βουλευτάδες πού πίνε και ρητορέβουνε στη Βουλῆ σέ μιὰ γλώσσα πού δέν εἶναι ἡ γλώσσα τοῦ ἔθνους, ἐνώ τὸ ἔθνος ἀντιπροσωπέβουνε τάχα :

Κ' ἔτσι βασιλέβει ὁ καλαμαρὸς πού μὴ νιώθοντας τὴν ἀμάθεια τὴ δική του, ξεμεταλλέβεται τὴν ἀμάθεια τοῦ λαοῦ.

Καί γιὼ λέω νά ριζοῦμε κάτω, μιὰ και καλὴ τὸν καλαμαρά, νάνεβῆ στη θέση του ἡ ΕΛΛΑΔΑ.

Πέμπτη, ἔφτά—Κεριακὴ δεκαεφτά τοῦ Φλεβάρη 1924

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

ΑΠ' ΑΦΟΡΜΗ ΜΙΑΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά» θὰ χαροῦνε σὲ ἀριστοτεχνικὴ ποιητικὴ μετάφραση ἕνα χορικὸ τῆς «Ἀντρομάχης» τοῦ Ἑβριπίδου. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο, μεταφρασμένο ἀπὸ τὸν Τάκη Κόντο, δὲ θάρῃσει νά βγεῖ σὲ βιβλίον. Τὸ νομα τοῦ μεταφραστῆ μᾶς εἶναι γνωστὸ ἀπὸ κάτι χαριτωμένα τραγουδάκια του, δημοσιευμένα κατὰ καιροὺς σὲ διάφορα λογοτεχνικὰ περιοδικὰ τῆς Μυτιλήνης, κὶ ἀπὸ μιὰ πολλὴ πετυχημένη διασκεβῆ τῶν «Μύθων» τοῦ Αἰσώπου, πού εἶδε τὸ φῶς τώρα τελεφταῖα στὸ Κάϊρο. Εἶναι, μπορούμε νά ποῦμε ἀνεπιφύλαχτα, ἡ δέφτερη ἀξιόλογη ἐργασία γῆρω στὸ ἔργο τοῦ ἀρχαίου μυθοπλάστη, ὕστερ' ἀπὸ τὴν περίφημη τοῦ Βηλαρά.

Τὸ δράμα τοῦ Ἀθηναίου τραγικοῦ πρώτῃ φορὰ μεταφέρεται ποιητικὰ στη γλώσσα μας ἀπὸ τὸ Λέσβιον λογοτέχνη. Ἐξὸν ἀπὸ μιὰ πεζὴ μετάφραση τοῦ Γ. Τσοκόπουλου κὶ ἀπὸ μιὰ παλιὰ παράφραση σὲ γλώσσα ὑπερκαθαρέβουσα τοῦ Νεόφυτου Δούκα, δέν ξαίω — ἡ δὲ θυμοῦμαι — κανεῖς ἄλλος ἀπὸ τοὺς δικούς μας νᾶσκολήθηκε συστηματικὰ μὲ τὴν Ἀντρομάχη. Ὅπως πολλὰ ἀρχαῖα δράματα, ἔτσι και τοῦτο εἶναι σκεδὸν ἀγνωστο και σὲ κείνους ἀκόμη πού ἐνδιαφέρουνται γιὰ τὴν κλασικὴ φιλολογία. Ἰσως γιὰτὶ και οἱ παλιοὶ και οἱ νεώτεροι κριτικοὶ φιλόλογοι δέν τοῦ ἔδωκαν μεγάλη σημασία και τὸ νόμισαν ἀπὸ τὰ δέφτερα στήν ἀξία δράματα τοῦ Ἑβριπίδου.

Μὲ λίγα λόγια δίνω τὴν ὑπόθεση: Ἡ Ἀντρομάχη, ὕστερ' ἀπὸ τὸ κούρσεμα τῆς Τροίας και τὸ θάνατο τοῦ Ἐχτορα, αἰχμαλωτίζεται ἀπὸ τὸ γιὼ τοῦ Ἀχιλλέα, τὸ Νεοπτόλεμο, και βασανίζεται ἀλύπητα ἀπὸ τὴν ἀκαρδη και τὴ ζουλιάρια γυναῖκα του, τὴν Ἐρμιόνη, κὶ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς, τὸ Μενέλαο. Κατὰ καλή τῆς τύχη, ἔρχεται ὁ Πηλέας, πατέρας τοῦ Ἀχιλλέα και πάππος τοῦ Νεοπτόλεμου, και τινε γλυτώνει ἀπὸ τὰ βάσανα και τὸ Μενέλαο τὸν ἀναγκάζει νά γυρίσει ἀπὸ κεί πού ἦρθε. Ἀφτὸ κάνει τὴν Ἐρμιόνη νά φοβάται τώρα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀντρός τῆς. Κὶ ἀλήθεια, φτάνει ὁ Ὀρέστης κὶ ἀφτήν, πού τὴν εἶχε προτῆτερα γυναῖκα του,

τὴν παρνει και φέβγει και θανατώνει στοὺς Δελφοὺς τὸ Νεοπτόλεμο.

Τὸ ἔργο ἀφτὸ τοῦ Ἑβριπίδου διδάχτηκε τὸ 42) περίπου π. Χ. κ' ἔχει πολιτικὸ χαρακτήρα. Θέλησε μ' ἀφτὸ ὁ ποιητῆς νά χτυπήσει τοὺς Σπαρτιάτες και βγάξει στὰ φῶρα τίς ἀδιαντροπιές, τίς ἀπιστίες και τῆς πονηριές τους.

Ἦ πᾶσιν ἀνθρώποισιν ἔχθιστοι βροτῶν
Σπάρτης ἔνοικοι, δόλια βουλευτήρια,
ψευδῶν ἀνακτες, μηχανορράφοι κακῶν,
ἐλικτὰ κούδεν ἠγιές, ἀλλὰ πᾶν περίε
φρονοῦντες, ἀδίκως εὐτιχεῖτ' ἀν' Ἑλλάδα.
τί δ' οὐκ ἐν ὑμῖν ἔστιν; οὐ πλείστοι φόνου;
οὐκ αἰσχροκερδεῖς; οὐ λέγοντες ἄλλα μὲν
γλώσση, φρονοῦντες δ' ἄλλ' ἐφρευρίσκεσθ' αἰε;
ὄλοισθε. Στιχ. 445—453.

Κατὰ μίμηση τοῦ Ἑβριπίδου, ἔγραψε κὶ ὁ Ραζίννας Ἀντρομάχη (1667), μὰ δέν μπόρεσε νά φτάσει τὴ δύναμη τοῦ Ἀθηναίου τραγικοῦ.

K. M. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΡΟΜΑΧΗ ΤΟΥ ΕΥΡΥΠΙΔΗ

ΚΟΣΜΟΣ

Στιχ. 1009

Α'. Γυναῖκα

Ἦ Φοῖβε, πού τῆς Τροίας ἔχεις χτίσει
τὸ κάστρο, και τῆς θάλασσας Ἀφέντη,
ἔσύ, πού σ' ἄρμυρὰ γυρνᾶς πελάγη,
ἀμαξοδρομὸς μὲ τὰ μαῖρα σου ἄπια,
γιὰτὶ τὸν Πόλεμο ἔχετε ἀφημένο
τὸ ἔργο τῶν χερῶν σα; νά ρημάξει,
τὴ δόλια, τὴν κακόμοιρη τὴν Τροία;

Β'. Γυναῖκα

Καὶ χίλια ἀμάξια μ' ἄλογα πανῶρια
στοὺς ὄχτους τοῦ Σιμόη ἔχετε ζέψει
και φονικούς παλληκαριῶν ἀγῶνες
χωρὶς βραβεῖο ἐστῆσατε και πᾶνε
τῆς Τροίας ἐκκληρίσανε οἱ σιγάδες.
Καὶ τώρα στὸ Θεὸ μέσα στήν Τροία
οὐδὲ καντίλι καίει, οὐδὲ λιβάνι.

Γ'. Γυναῖκα

Ἀπὸ τῆς γυναικὸς του πᾶει τὸ χέρι
ὁ Ἀτρεΐδης, και πληρώθηκε και τούτῃ
ἀπὸ τὸ γιὼ τῆς πάλι μὲ μαχαίρι.
Τοῦ Θεοῦ, τοῦ Θεοῦ εἶταν θέλημα νά γίνει,
ὕταν ἀπ' τ' Ἄργος πῆγε στὸ Μαντεῖο
δ γιὸς τοῦ Ἀγαμέμνονα ὁ λεβέντης
γιὰ νά ρωτήσῃ, ἀπὸ τὸν ἅγιο τόπο
τῆς μᾶνας του φονιάς εἶχε γυρίσει.
Ἦ Φοῖβε, ὦ Θεέ μου, πῶς νά τὸ πιστέψω;

Δ'. Γυναῖκα

Καὶ μέσα στίς Ἑλληνικὲς πλατεῖες
μοιρολογοῦσαν χίλιες δυὸ γυναῖκες
κακόμοιρων παλληκαριῶν κὶ ἀφῆσαν
τὰ σπίτια τους και ξαναπαντρεφτήσαν.
Δέν εἶσαι μόνο σὺ και οἱ ἔδικοί σου,
πῶχετε πειρὰ πολλὰ φοιχτὰ φαρμάκια.
Ὅλη ἡ Ἑλλάδα χαροκάηκε, ὄλη.
Καὶ πέρα στή Φρυγίᾳ τ' ἀστροπελέμι
πλημμύρισε ἀπ' τὸ φονικὸ τὸν Ἄδη.

ΤΑΚΗΣ ΚΟΝΤΟΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΝΑΡΔΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Στην «Εστία» τῆς 20ῆς τοῦ Φλεβάρη δημοσιεύεται ἀπάντησὶ τοῦ κ. Μενάρδου στὴν ἐπίκρισιν γὰρ τὰ ἐπιγράμματα τοῦ τῆ γραμμένη ἀπ' τὸν Πάλλη, ποὺ φιλοξενήθηκε στὸ περισμένο φύλλο τοῦ «Νουμά». Τόσο ἐλευθέρῃ ἐντύπωση μοῦ κάνει ἡ ἀπάντησιν αὐτῆ, ὥστε νὰ μὴν μπορῶ νὰ φῆσω ἀσχολίαστο κανένα τῆς σημασίᾳ. Κ' ἔτσι, ἐνῶ εἶχα σκεφτῆ διαβάζοντας τὴν κριτικὴν τοῦ Πάλλη νὰ μιλήσω, δὶχως νὰ νακαταστῶ σὲ τίποτ' ἄλλο, μόνο γὰρ ζήτημα ποὺ παροδικὸν καὶ σὲ υποσημείωσιν τοῦ ἀγγίζει, γὰρ τῆς μετονομασίᾳς δηλαδὴ τῶν ξενικῶν τοπωνυμιῶν, ποὺ ἔκανε καὶ ποὺ ἴσως κάνει ἀκόμη ἡ Ἐπιτροπὴ μὲ πρόεδρο τὸ Μενάρδο, τῶρα ἔξοδον γὰρ τῆς μετονομασίᾳς, ποὺ καὶ γι αὐτὲς ἀπεφρονεῖ σημαντικὸ μέρος στὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Μενάρδου, θέλω νὰ ξητάσωμε καὶ ὅτι περιέχει ἡ ἀπάντησιν τοῦ σχετικὸν μὲ τὰ κύρια κριτικὰ τῆς ἐπίκρισιν. Μάλιστα, γὰρ νὰ μὴν ἀνακαταστῶ νὰ γράψω μακρολόγον ἀρθρον, ἀφίνω γὰρ κατοικινὸν φύλλο τοῦ «Νουμά» τὸ ζήτημα γὰρ τῆς μετονομασίᾳς τῶν τοπωνυμιῶν. Σ' αὐτὸ τὸ φύλλο ἄς ξητάσωμε μονάχα τὰλλα, πούναι τὰ κύρια στὴν συζήτησιν.

Λοιπὸν τί ἀπαντᾷ ὁ κ. Μενάρδος γὰρ τὸσα ψευδία, ποὺ δοθὰ κοφτὰ καὶ ἀριθμημένα τοῦ καταστρέφει ὁ Πάλλη; Ἀπαντᾷ μὲ τὸ τίποτα (σωπαίνει δηλ., κ' εἶναι τὸ φρονιμώτερον ποὺ κάνει, γὰρ τὰ περισσότερα) ἢ μὲ περίπου (τὸ ἐπίρρομα μοῦ θυμίζει καὶ μὴν ἀκαδημαϊκὴ ἀνακοίνωσιν) τίποτα ἢ μὲ κάτι χειρότερον ἀπὸ τὸ τίποτα. Ἄς τὰ δοῦμε μὲ τὴν σειράν:

1) Μᾶς διδάσκει, ὅτι κάθε γλώσσα ἔχει δικὴ τῆς σύστημα κομμάτων, δὶχως νὰ καταδεχτῆ νὰ μᾶς πῆ καὶ ποῦδ ἀκολουθίᾳ ἀπ' αὐτὰ στὰ νεολογικὰ ποὺ γράφει. Μαζὶ βρῖσκει πῶς εἶναι σχολαστικὴ καὶ δασκαλισμὸς τὸ νὰ γίνεται κοιβέντα γὰρ τὴ σωστὴ στίξιν στοὺς στίχους. Ἐχει ἀραγὰς σύμφωνους σ' αὐτὸ τοὺς συνακαδημαϊκοὺς κ.κ. Παλαμᾶ, Δροσίνη καὶ λοιποὺς; Αὐτοῦ, μ' ἕναν παράγραφο κατοικινὸν, ζητᾷ καὶ νὰ μᾶς κινή νὰ πιστέψωμε καὶ καλῶν, ὅτι δὲ θάθελε νὰ ῥέσουν στὸν Πάλλη τὰ ἐπιγράμματα τοῦ. Θέλει λοιπὸν νὰ πιστέψωμε πῶς τὰ κακόφτιασε ἐπίτηδες, γὰρ νὰ μὴν ἀρέσουν παρὰ μόνο στὸ Χατζιδάκη;

2) Στὴν ἐπίκρισιν τῆς σιχουργίας τοῦ ἀπαντᾷ, ὅτι πολλοὶ παρατονημοὶ γίνονται ἐπίτηδες «χάριν τῆς ἐννοίας». Δὲ μᾶς λέει ὅμως γὰρ χάριν ποιανῆς «ἐννοίας» ἔγιναν οἱ δικοὶ τοῦ παρατονημοὶ.

3) Μὲ ὅτι λέει γὰρ τὸ γιὰ λὸς δὲν ἀποδείξει διόλου ὅτι ἡ λέξι σημαίνει ἀκρογιάλι. Τὸ «για λὸς γιὰ λὸς πηγαίναμε» δὲν εἶναι κατάλληλον παράδειγμα γὰρ νὰ ἐξηγήσῃ τὴ λέξι. Ἔτσι διπλῆ ξεγελαίει, γὰρ καταντᾷ νὰ σημαίνῃ τὴ χωριστικὴ γραμμὴ, ποὺ εἶναι καὶ τῆς στεριάς καὶ τῆς θάλασσας, καὶ δὲν τὸ βρῖσκω ἀδύνατον νὰ εἰπωθῆ καὶ γὰρ βάρκα, πῶς πάει «γιαλὸ γιὰ λὸς», ἐνῶ καθαυτὸ ταυριάζει γὰρ τὸν

περιπατητῆ τῆς στεριάς, ποὺ πάει ἔχοντας κοντὰ καὶ δίπλα τοῦ ὄλοένα τὸ γιὰ λὸ. Πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ μονῆ. Μὲ μονῆ τῆ λέξι ἀλήθεια εἶναι μόνο πῶς γὰρ συντομία μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ καὶ λέγεται κάποτε—λεγόταν λ. χ. στὴ μακαριτίσση τῆ Σμύρνη—: «πᾶμε στὸ γιὰ λὸ»=κοντὰ στὸ γιὰ λὸ, στὸ περιγιάλι, στὴν προκυμᾶ ἢ στὸ γυρο τοῦ λιμανιοῦ. Τὸ ἴδιο μπορεῖ νὰ εἰπωθῆ καὶ αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ὁ κ. Μενάρδος, τὸ «φέραν ψάρια στὸ γιὰ λὸ» (Ἄν κ' ἐδῶ μπορεῖ νὰ ἐννοηθῆ καὶ ὅτι τὰ ψάρια μένουσιν στῆς βάρκας καὶ πουλιοῦνται ἀπὸ κείνους). Παρόμοια συντομία ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ πῆ ὁ κ. Μενάρδος ὅτι ἔκανε στὸ στίχο τοῦ, ὅπου βρῖσκειται ἡ λέξι.

4) Γὰρ τὸ «βάξω αὐτὴ» παραπέμπει στὸ Βηλαρᾶ. Ἄλλὰ ἐκεῖ ἔχει τὸν τόπον τῆς ἢ φράσιν, ποὺ δὲ σημαίνει νέτα σέτα ἀκούω, παρὰ προσέχω νὰκούσω καὶ ποὺ εἶναι κίπως δύσκολον νὰκούσῃ δὶχως προσοχὴ καὶ κατάλληλη διεύθυνση ἢ ἐφαρμογὴ τοῦ αὐτοῦ. Στὸ στίχο τοῦ Μενάρδου δὲ χρειάζεται παρὰ τὸ «ἀκοῦς».

5) Ἡ συγχοπὴ, λέει, «σφίκτη» δὲν εἶναι φανταστικὴ, ἀφοῦ λέμε ὄλοι κ' ἐδῶ στὴν πρωτεύουσα: «τραβήχτε», «ἀνοίχτε» κτλ. Ἡ δὲν καταλαβαίνει ὁ κ. Μενάρδος, τί τοῦ λέει ὁ Πάλλη, ἢ κάνει πῶς δὲν καταλαβαίνει. «Ἀνοίχτε» κτλ. βέβαια λέμε, ἐπίσης καὶ «σφίχτε», ἀλλὰ τὸ «σφίχτε» μὲ κ τ ποὺ τὸ βρῖσκει ἀλλοῦ παρὰ στὴ φαντασίᾳ τοῦ, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἀρχαῖον κληρονομημένο ἔτσι δά; Εἶπε «σφίχτε» γὰρ χαίρει τοῦ Χατζιδάκη καὶ τῆς «Εστίας» ἴσως ἢ ἀπὸ τύφλα, ἀντὶς τὸ σωστὸ «σφίχτε», ὅπως λένε κάποτες κουτσογραμματισμένο ἀνθρώποι γὰρ πεῖδ εὐγενικὸν «Δεπτέρα» ἀντὶς «Δευτέρα», ἀνάλογα μὲ τὸ «λεπτά» ἀντὶς «λεπτά».

Καὶ τὸ ἐχῶσ τῆ, ἀκόμη καὶ ἄν, ὅπως γράφει, λέγεται πουθενά, ποὺ δὲν τὸ πιστεύω, πάλι εἶναι κάλπικον μέσιν στοὺς στίχους τοῦ, γὰρ δὲν μπορεῖ ἕνας ποὺ γράφει στὴν κοινὴ δημοτικὴ νὰ μεταχειρίζεται ὅπου θέλει τύπους ῥημάτων διαλεκτικῶν καὶ ἀγνωστούς.

6) Γὰρ νὰ δικαιολογήσῃ τὴ σύνταξιν τῆς ἀπὸ μὲ γενικὴ στὴ δημοτικὴ γλώσσα ποὺ μεταχειρίζεται, ββαιώνει πῶς λέμε «γελάσαμε ἀπὸ καρδιάς» καὶ «τῶχει ἀπὸ γεννήσεώς τοῦ». Οὔτε τὸνα λέμε οὔτε τᾶλλο. Τὸ «ἀπὸ καρδιάς» τὸ θυμᾶμαι ἐγὼ ἀπὸ κάπου, ἴσως ἀπὸ μαθητικὸν ποίημα, μὰ δὲν εἶναι γνήσια δημοτικὴ φράσιν. Τὸ «ἀπὸ γεννήσεώς τοῦ» εἶν' ὄλως διόλου ψεύτικον. Λέγεται «γεννησιμῶ τοῦ», ὅχι «γεννήσεώς τοῦ» ποὺ λέει.

7) Γὰρ δικαιολογία τοῦ ἔς τοῦ τὸ ἀναφέρει τέσσερις στίχους μὲ τὴν ἴδια συγχοπὴ ἀπὸ τῆ «Θυσία τοῦ Ἀβραάμ», τὴν «Ἐρωφίλη», καὶ τὸν «Ἐρωτόκριτον». Κάνει ὁ κ. Μενάρδος περίπου—ὄλο «περίπου» ἔρχεται στὴν ἀκρὴ τῆς πέννας μου—τὸ ἴδιο, ὅπως κ' ἕνας κατηγορούμενος γὰρ καλιανθρωπιὰ δημοσιογράφος,

πού, μὴν μπορώντας νάποδείξη πὸς ἄδικα κατηγοριέται, πλήρωσε τρεῖς χιλιάδες λίρες, γιὰ νάγοράσῃ καὶ νά δημοσιέψῃ γράμματα π' ἀπόδειχναν καὶ τὸν κατήγορό του καὶ συνάδερφο ἐπίσης παλιάνθρωπο. Ὅσους κι ἂν ἀναφέρει στίχους, τὸ ἔς το ὕτο δὲ χωνεύεται. Εἶναι λάθος. Εἶναι ἀδυναμία. Ἄς παρατηρηθῇ κίβλας ὅτι τὰ παραδείγματά του χρονολογοῦνται ἀπὸ τρεῖς αἰῶνες καὶ ὅτι ὁ Χορτιάτης καὶ ὁ Κορνάρος οἷτε ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ φραστικὲς ἀδυναμίες εἶταν οἷτε κι ἀκαδημαῖκοι.

Αὐτοῦ, ὅσῳ ἀπὸ τὴν παράθεση τῶν στίχων, προσκολλιέται κ' ἕνας ἀπροσδιόριστος καὶ ξεκίρρωτος παράγραφος, κι ἀμέσως κατόπι μιὰ ὅμοια στιχομυθία. Τόσο ξελαφρώθηκε, φαίνεται, πὸν βρήκε τὸ ἔς το ὕτο καὶ στὸν Ἐρωτόκριτο, ὥστε ἐκφράζει τὴν εὐγνωμοσύνη του παινεύοντας... τὸ στεγνὸ ἐκδότῃ Ξανθοῦδιδῃ, πὸν «ἀπέθανεν ἄγνωστος εἰς τὸ πολὺ κοινόν, ἐνῶ ἄλλοι ἐχαλοῦσαν κόσμον κ' ἐκαμίρωναν ὡς Ἀπόλλωνες (!) τοῦ ἔθνους». Δηλαδή ποιοὶ ἄλλοι; Ὁ Πάλλης; Ἐγὼ δὲν ξέρω κανέναν πὸν νὰ καμαρώνῃ σὰν τὸν κ. Μενάρδο. Καμαρώνει σὰν κίνας Λουδοβίκος τῶν Βουρβόνων. Ἀντιγράφω δὴ καὶ τὴ στιχομυθία π' ἀκολουθεῖ στὸ μνημόσυνο τοῦ Ξανθοῦδιδῃ:

«Τοὺς λέγετε: «Εἶνε στραβὴ ἡ ἐτυμολογία» σας, λάθος ἡ γραφὴ σας, δὲν εἶνε σωστὴ ἡ μέθοδός σας, κάμνετε ἀναχρονισμοὺς, ἀγνοεῖτε» ἢ παρανοεῖτε κείμενα».

«—Μὴν πολεμᾶτε τὴ δημοτικὴ, σᾶς ἀπαντῶν οἱ ἔξυπνοὶ ἄνθρωποι καὶ σᾶς σκυλοβρίζουν».

Ἄερολογίες, πὸν μπῆκαν, γιὰ νὰ δώσουν κουράγιο στὸ δριῆστη τους, πὸν παράδεχνε, ὡς πὸν νὰ φτιάσῃ πλησίσιος στὸ θριαμβευτικὸ τέλος τῆς ἀπάντησής του.

*) Νὰ τώρα καὶ τὸ θριαμβευτικὸ αὐτὸ τέλος, πὸν μιλάει γιὰ τὴν ὀρθογραφία τοῦ Φιλητᾶς: Ὁ «πολύς», λέει, Cröner «ἀπέδειξε διὰ τῶν ἐπιγραφῶν εἰς τὸν Hermes 37 (1902) στρεβλὴν τὴν παράδοσιν τῶν χειρογράφων». Λοιπὸν ὁ Cröner δὲν προτείνει κανένα Φιλητᾶς οὐτ' ἀμφισβητεῖ τὴ χλιομαρτυρημένη ὑπαρξὴ τῆς ὀνοματικῆς μορφῆς Φιλητᾶς. Κεῖνο πὸν ζητάει νάποδείξη εἰδικὰ γιὰ τὸν Κώτη (ἔτσι ἂν δὲν κάνω λάθος, λέγεται τώρα τὸ ἀρχαῖο Κῶος) ποιητὴ εἶναι μόνον ὅτι Φιλιτάς, παροξύντο, εἶτανε τὸνομά του, κι ἀργότερα ὅσοι τὸν ἀναφέρουν τὸν εἶπαν Φιλητᾶ παρασυρμένοι ἀπὸ τὴ συχνότητα τοῦ τελευταίου αὐτοῦ ὀνομαστικοῦ τύπου.

* * *

Αὐτὰ εἶν' ὅλα ὅλα καὶ τέτια ὅσ' ἀπαντᾶει ὁ κ. Μενάρδος στὰ 9+12+10+47+11+6 κτλ. κτλ. παρατηρήματα τοῦ Πάλλη. Γιὰ νὰ μὴ φαίνεται ἢ φτώχεια τους, σερβίζουνται περιχυμένα ἀπὸ λογῆς σαχλότατα καὶ σιχαμένα γραφτὰ τσακίσματα καὶ χαμῶματα, ἀποστροφῆς καὶ ξεφωνίσματα, καθὼς καὶ ἀπὸ διδαχῆς, πὸν βλά-

πτουν μόνον κείνον πὸν τὶς σερβίζει, κι ὅταν ἀκόμη εἶν' ἀληθινὲς καὶ δὲ συμπλέκονται μὲ ψέμματα, γιὰτὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψῃ πὸς ὁ Πάλλης περιμένει νὰ μίθῃ ἀπ' τὸ Μενάρδο τὰ ὅσα ξέρει κι ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος τῆς ἀγορᾶς, λ. χ. «ὅτι διαφέρει σημαντικὰ ἢ προφορὰ τῶν νησιωτῶν μεταξὺ τῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ τῶν κατοίκων τῆς Στερεᾶς, ὅτι ἄλλοῦ προφέρουν τὰ τελικὰ ν, ἄλλοῦ ὄχι κτλ.» Κ' ἐπειδὴ βλέπει πὸς δὲ φτάνουν ὅλ' αὐτὰ τὰ χαμῶματα γιὰ νὰ τονώσουν τὴν ἀπάντησιν καὶ γιὰ νὰ βγάλῃ τ' ἄχτι του, πετάει κίθι λέγο καὶ λέγα, προκίτων ὅμως στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος κ' ἕνα «κίθι Λέκας» ἢ «Πάλλης Ἀρβανίτης». Τὶ θέλει νὰ πῇ μ' αὐτὸ; Ἐγὼ νομίζω πὸς εἶναι τιμητικὸ γιὰ τὸν Πάλλη τὸ νὰ μολογᾷ μὲ τὸ ψευδώνυμο πὸν μεταξερῆζεται τὴ μακρυνὴν καταγωγὴν του. Μὰ ὁ κ. Μενάρδος, ὁ μισο-Τριτοκώτης καὶ μισο-δὲν ξέρω πούθε δὲ συλλογίστηκε πὸς μπορεῖ νὰ τοῦ ἀντισφεντονιστῇ ὅτι στὴν Κύπρῳ χιθῆκε, ὅπως εἶναι γνωστὸ, καὶ σημετικὸ αἷμα, πρῶτα πὸν εἶναι φανερὸ καὶ ἀπ' τὴ μορφὴ μερικῶν ἀπὸ κεί κίτων; Καὶ τὴν Κύπρῳ ἂν εἶχε μάννα καὶ πατέρα τὸν παλιὸ τὸν Ἄδων, δὲ ἴθι μποροῦσε πάλι νὰ βροῖσῃ τοὺς ἄλλους μὲ τὸ «Ἀρβανίτης». Πολὺ λιγώτερο τώρα πὸν δὲ γνώρισε παρὰ τὴν ἀγγλοκρατημένην Κύπρῳ καὶ τὸν καινούριον Ἄδωνι (Ἀλήθεια, τί ὄνομα εἶναι τοῦτο, κ. Μενάρδε καὶ κίθι «Ἐστία», γιὰ νάφῃσῃ περὶ τὸνομα τοῦ κ. Προέδρου τῆς «Ἐπιτροπῆς τῶν Τοπωνυμιῶν»); τὸν Ἄδων πὸν μακαρεμένος καθὼς λένε, κάποτε σ' ἐγγλέζο ἀνταποκριτὴν κατῆφερε νὰ πάρῃ κάποια συνέντευξιν ἀπὸ ὑποψῆφι προθυμποργὸ καὶ νάναγγεῖλῃ στὴν ἐφημερίδα πὸν τὸν ἔστειλε τὸ σχηματισμὸ Κυβερνήσης, κ' ἔτσι νὰ γίνῃ γνωστὸς καὶ σιγὰ σιγὰ διευθυντῆς ἐφημερίδας καὶ νὰ χροῖσῃ μαζί μὲ τὸ Χατζιδάκη καθηγητὴ τὸν κ. Σίμο Μενάρδο. Καὶ ὅμως νὰ πὸν ἀσυλλόγητα ὁ κ. Μενάρδος ὀνομάζει ἀπὸ τ'ς πρόθυμες σ' αὐτὰ στήλες τοῦ φύλλου τοῦ πᾶ ρωνά του τὸν κ. Πάλλη «κίθι Λέκα» καὶ Πάλλη Ἀρβανίτη!

Ι. ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ

Π ρ ο σ θ ῆ κ η: Τὸ θέμα τοῦ τετρίστου πὸν παραθέτει ὁ κ. Πάλλης στὸν ἀρ. 37 καὶ σελίδα τοῦ «Νουμῆ» 20: «Νωρὶς πῆρα τὴ στροφή μου κτλ.» Ἴσως νάιναι τὸκόλουθο: Ἄπὸ νέος ὁ κ. Μ. ἔβαλε πλώρη γιὰ πανεπιστημιακὴ ἔδρα, γιὰ τὴν Ἀκαδημία καὶ γιὰ τὴν κορφή τῆς κολώνας, ὅπου στέκεται ὁ Ἀπόλλωνας μὲ τὴ λύρα του. Τὰ κατῆφερε κι ἀνέβηκε κίμποσο, μὰ τὸν κουράζει φαίνεται ὁ ἀτελείωτος ἀνήφορος, νοιώθει σὰν τοὺς ἀεροπόρους π' ἀνεβαίνουν τὴν ψύχρα καὶ τὴ μοναξιά γῆρο του κι ἀπορεῖ, πὸν θάιναι τὸ κατάντημά του. Χωριάτες θάιναι κείνοι πὸν δὲν τὰ καταφέρνουν σὰν αὐτὸν καὶ μένουν πίσω. Καὶ δυὸ σκυλάκια ἴσως ἀντίπαλοί του πὸν τὸν γαίνῃ ξαν.

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΟΥΔΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

· Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ : Η ΠΙΑΤΣΑ ·

· Σ. ΜΥΡΙΒΗΛΗ : Η ΖΩΗ ΕΝ ΤΑΦΩΙ ·

Στους λογοτεχνικούς μας κύκλους έχει επικρατήσει το δόγμα πώς εκείνο που πρέπει να προσέχουμε σ' ένα φιλολογικό έργο είναι μόνο η μορφή του. Το περιεχόμενο του δεν παίζει και σπουδαίο ρόλο. Μπορείς να γράψεις — σου λένε—δ,τι θέλεις. Το ζήτημα είναι ο τρόπος που θα το εκφράσης, δηλαδή η μορφή του. Χωρίς να αμφισβητήσω την αξία της μορφής ενός έργου — γιατί ξαίρω πώς η τέχνη ορίζεται ως εκφραση; δηλαδή ως μορφή,—δεν μπορώ όμως ποτέ να παραδεχτώ πώς και το περιεχόμενο δεν έχει την ίδια βαρύτητα με τη μορφή. "Αν η τέχνη είναι αληθινά εκφραση, μά και το αντικείμενο αυτής της εκφρασης δεν πρέπει να έχει κατώτερη αξία από τη μορφή του. "Υπάρχουν βέβαια άριστοτεχνήματα στην πυγώσια λογοτεχνία που το περιεχόμενό τους μπορεί να έχασε σήμερα το απόλυτο κύρος, που χαιρόντανε άλλοτε οι ιδέες που αντιπροσωπεύουν: αυτά τα έργα. Τέτοια είναι προπάντων έργα με πατριωτικό ή θρησκευτικό ή αισθηματικό περιεχόμενο. Μά μια βαθύτερη παρατήρηση και σ' αυτά ακόμα τα έργα μπορεί να δείξει πώς κείνο που κάνει να θαυμάζονται πάντα είναι ίσια ίσια ή δύναμή των να προσαρμόζονται προς το πνεύμα της σημερινής εποχής. "Ένα τέτοιο π. χ. πατριωτικό έργο ποτέ δε θα θεωρήσει το έθνικό μίσος για βίση του πατριωτισμού, παρά το αίσημα αυτό θα ζητήσει να το σιγήσει πάνω στο αίσημα της αγάπης προς τη Λευτεριά, που είναι ένα αίσημα αιώνιο.

"Αν το έργο είναι θρησκευτικό και είναι πραγματικά καλλιτέχνημα, δε θα βασίζεται στο θρησκευτικό φανατισμό ή στη δεισιδαιμονία, που χαρακτηρίζουν: όρισμένες σκοτεινές εποχές στη ζωή της ανθρωπότητας, παρά θα βασίζεται π. χ. στην αγωνία της ανδρώπινης ψυχής προς το μυστήριο του "Άγνωστου ή σε κάτι ανάλογο. "Αν η Γοτθική τέχνη εκφράζει το πνεύμα της Μεσαιωνικής φεουδαρχίας, κείνο που συγκίνησε το Γότθο καλλιτέχνη και ζήτησε να το εκφράσει καλλιτεχνικά δεν είτανε η σκληρή και τυραννική ζωή του δουλοπάροικου, παρά μόνο δε,τι όραίο και εύγενικό και αιώνιο μόδεσε να δημιουργήσει ή θρησκευτική ζωή του Μεσαίωνα. Το ίδιο και ο καλλιτέχνης του Παρθενώνα, το ξεχέλισμα της θρησκευτικής του συνείδησης ζήτησε να εκφράσει, ξεχνώντας πώς για να ύψωθεί αυτό το άριστούργημα χρειάστηκε χιλιάδες δούλοι" να χύσουνε ποτάμια ιδρώτα. Η τέχνη είναι εκφραση βέβαια, μά εκφραση του "Αληθινού. Και ή σημερινή επαναστατική Ρούσικη τέχνη δε θα είναι εκφραση του μίσους που νιώθει ο εργάτης προς τον εκμεταλλευτή που του ρουφάει το αίμα, παρά θα

ενίαι εκφραση της ακατάβλητης όρμης του έργου για τη δημιουργία ενός καινούριου κόσμου. "Ανακεφαλαιώνω. Δέν υπάρχει, κατά τη γνώμη μου, αληθινά καλλιτεχνική μορφή που να μη συνοδεύεται και από αληθινό και σπουδαίο περιεχόμενο. Γιατί και αυτό έχει σημασία στην τελική κρίση ενός έργου. "Όπως το αληθινό περιεχόμενο μαζί με την καλλιτεχνική μορφή καθορίζει τη θέση του έργου στην πλάστιγγα της Κριτικής, έτσι ή καλλιτεχνική μορφή μοναχή, δέν μπορεί να σώσει από την κατάδικη της Κριτικής ένα έργο που θα είναι μόν αληθινό, δε θάχει όμως τίποτα σπουδαίο και σημαντικό να εκφράσει. Οι προσπάθειες π. χ. για να κατακτήσει ένας άντρας την καρδιά μιας γυναίκας, όσο καλλιτεχνικά και αν εκφραστούνε, αδύνατο να δημιουργήσουνε σήμερα ανώτερο έργο γιατί το θέμα αυτό, έξδν που μπορεί να θεωρηθί και εξαντλημένο, έπαψε πιά να συγκινή τις ψυχές, μά που άλλα τεράστια προβλήματα ύψώνονται σήμερα προς στον άνθρωπο και του άπασχολούνε όλο το νού και την καρδιά.

Τί ζητεί ο κ. Κατηφόρης ν' αποδείξει στην Πιάτσα, με το τελευταίο του έργο; Πώς οίκογενειακή ή θική μέσα στη σημερινή άστική κοινωνία δέν υπάρχει. "Ο σύζυγος για να καταφέρει τη γυναίκα του να του επιτρέψει να υποθηκεύσει το σπίτι της, έρχεται μαζί της στον πιό αλσχρο συβιβασμό. "Ανέχεται να δέχεται ή γυναίκα του τον έρωμένο της μέσα στο σπίτι του. "Ο ίδιος σπρώχνει την κόρη του να γίνη μαιτρέσσα κάποιου πλούσιου για να του τραβήξει χιλιάδες και ο άντρας της από το άλλο μέρος τη συμβουλεύει να μη διστάσει να συμμορφωθί με τη συμβουλή του πατέρα της. Τέλεια λοιπόν σαπλά οικογενειακή. Η ίδια πάλι ή γυναίκα έχει βαθειά τη συνείδηση ότι αποτελεί ένα έμπορευμα, ότι αυτοί που την τριγυρίζουνε, πατέρας, σύζυγος, είναι άπλοι σωματέμποροι που ζητάνε να την πουλήσουνε όσο μπορούνε ακριβώτερα, φιλοσοφεί πάνω στη θέση της, και κοινωνιολογεί με φρασεολογία λογοτεχνική, άταίριαστη για μιάν άπλη γυναίκα πάνω στο ζήτημα της τιμής, μά δέν έχει τη δύναμη να αντιδρήσει και να λευτερωθί από τη φαύλη εκείνη περικυκλώσια της, όσο που στα τελευταία παραδίνεται για να καταντήση σιγά σιγά, περνώντας διάφορα διαδοχικά στάδια μιά γυναίκα της πιάτσας, της άγοράς, μιά γυναίκα που πουλάει στον καθένα το κορμί της για να κερδίσει το ψωμί της,

"Ο κ. Μυριβήλης πάλε στο βιβλίο του, που σημείωσε μιάν αφάνταστη έκδοτική επιτυχία, μάς ζουγραφίζει με τα ζωηρότερα χρώματα και με μιά μαεστρία που θυμίζει ευρωπαϊούς τεχνίτες, τη φρίκη του Εύρωπαϊκού πολέμου για να

βροντοφωνήση στο τέλος πώς όλα εκείνα τα όμορφα και παχειά πατριωτικά λόγια που σπρώξαν τους ανθρώπους στο παγκόσμιο μακαλειό δεν είχαν άλλο σκοπό παρά πώς να σκεπάσουν και να δικαιολογήσουν την πιο άτιμη εκμετάλληση της δυστυχίας που σκόρπισε ο πόλεμος στους ανθρώπους.

Πώς μπορεί να διαφωνήση κανείς στη βασική ιδέα και των δύο αυτών αξιοπρόσεχτων έργων; Να άρνηθῆ πώς οικογένεια στην πραγματική της σημασία δεν υπάρχει πια σήμερα, παρά μια αίσχνη ένωση όπου ὁ ἕνας προσπαθεῖ νὰ γελᾷ τὸν ἄλλον; Πῶς ἡ λέξη πατριωτισμός κατάντησε σήμερὰ τὸ ἀσφαλέστερο ὄπλο στὰ χέρια τοῦ κάθε κατεργάρη γιὰ νὰ καταφέρει καλύτερα τὶς βρωμοδοσιεῖς του εἰς βάρος τῶν φτωχῶν καὶ τῶν ἀφελῶν; "Όλα αὐτὰ σήμερὰ εἶναι τόσο ἐξωφθαλμα πού νὰ μὴ χεῖράζεται νὰ γράψῃ κανεὶς ἔργο δάκαίρο γιὰ νὰ τ' ἀποδείξῃ. Κεῖνο πού θὰ μᾶς χρειαζότανε εἶναι νὰ μᾶς ξηγήσουνε οἱ λογοτέχνες μας τὴν πηγὴ αὐτοῦ τοῦ κακοῦ καὶ τὰ μέσα τῆς θεραπείας του. Αὐτὸ θὰ χρειαζότανε ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ καθοριστῆ καὶ ἐξακριβωθῆ ἡ ἠθικὴ εὐθύνη τοῦ κάθε προσώπου πού παρουσιάζει τὸ ἔργο καὶ φυσικὰ καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ δύναμη τοῦ συγγραφέα στὴν ἀναπαράσταση τῆς πραγματικότητας. Μπορεῖ νὰ καταδικάζουμε τὸ σύζυγο ἢ τὸν πατέρα πού σπρώχνουνε τὴν κόρη τους ἢ τὴ γυναῖκα τους στὴ πορνεία, μὰ ὅταν οἱ δικαστικοὶ κλητῆρες περιμένουνε ἀπόξω γιὰ νὰ δηγήσουνε στὴ φυλακὴ αὐτὸν τὸ χροσφειλῆτὴ σύζυγο πού δὲν ἔχει νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ δανειστὴ του, πῶς ἔχετε τὴν ἀξίωση αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ μεταχειριστῆ κάθε τρόπο γιὰ νὰ γλιτώσῃ τὴ φυλακὴ; Τὸ αἶσθημα τῆς αὐτοσυνητήρησης καὶ τῆς λευτεριάς εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ ἠθικὸ συναίσθημα. Καὶ ὅλη ἐκείνη-ἡ περιφρόνηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ὅλος ἐκεῖνος ὁ σοφὸς πολεμικὸς μηχανισμὸς πού σὲ διδάσκει πῶς νὰ ἐξολοθρεύῃς τὸν ὀχτρὸ σου γλήγορα καὶ μεθοδικὰ καὶ δίχως καμιά λύπη, πῶς ν' ἀρνηθοῦμε πῶς ἀποτελοῦνε ἀναγκαῖα κακὰ πού τὰ ἐπιβάλλει ἡ ἄμυνα τῆς πατρίδας καὶ ἡ συναίσθηση πῶς ἂν δὲν μεταχειριστῆς ἐσὺ τὴ σκληράδα δὲν ὑπάρχει καμιά ἐλπίδα πῶς θὰ βρῆς ἔλεος ἀπὸ τὸν ἀντίπαλό σου. Γιὰ νὰ ἀγανακτήσουμε μπρὸς σ' αὐτὲς ὅλες τὶς ἀτιμίες καὶ τὶς ἀπανθρώπιες πρέπει πρώτα νὰ παραδεχτοῦμε πῶς ἡ ζωὴ μπορούσε νὰ εἶναι πιὸ καλύτερη ἂν λείπανε ὀρισμένα ἐμπόδια. "Όσο ὅμως παραδεχόμεστε πῶς ἡ κοινωνία εἶναι ἀδύνατο νὰ ὀργανωθῆ μὲ βίσεις δικαιότερες καὶ πῶς καὶ ἂν πρόκειται νὰ ἀλλάξῃ, θ' ἀλλάξῃ μοναχὴ τῆς καὶ μὲ τὸν καιρὸ δίχως ἐμεῖς νὰ τὴν ἐσπρώξουμε σὲ κεῖνο πού πιστεύουμε πῶς εἶναι καλύτερο, τότε ὅλα αὐτὰ τὰ πρόσωπα τῆς «Πιάτσας» καὶ τῆς «Ζωῆς ἐν Τάφῳ» πού μᾶς κινοῦνε βέβαια τὴ βδελυγμία, βρίσκουνε τὴ δικαίωσή τους μέσα στὴ συνειδήσή μας ὅταν συλλογιστοῦμε πῶς καὶ αὐτοὶ θύματα εἶναι τῆς σημερινῆς κοινωνίας. Νὰ λοιπὸν γιὰτὶ δὲ φτάνει νὰ δείχνῃς τὸ κακό,

ἔστω καὶ μὲ τὸν ἀριστοτεχνικὸ πρᾶγματὶ τρόπο πού τὸ καταφέρει καὶ ὁ κ. Κατηφόρης καὶ ὁ κ. Μυριβήλης στὰ δύο τους αὐτὰ βιβλία.

Καὶ τώρα νομίζω πῶς ἀκούω τὸ χιλοσιπωμένο ἐπιχείρημα. Θέλετε λοιπὸν νὰ μεταχειριστῆτε τὴν Τέχνη γιὰ ὄργανο πολιτικῆς ἢ κοινωνικῆς προπαγάνδας; Τὸ τροπιάρι αὐτὸ τῆς «τέχνης γιὰ τὴν τέχνη» εἶναι πολὺ παλιὸ καὶ πολὺ γνωστὸ, μὰ στὸ βίβλιος δὲ λέει τίποτα. Γιὰτὶ ὁ τεχνίτης θέλει δὲ θέλει, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ, πάντοτε μὲ τὰ ἔργα του κάνει πολιτικὴ. Ὁ τεχνίτης δὲν μπορεῖ, ὅσο νὰ προσπαθήσῃ, νὰ ξεβγῆ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του τὸ ἔργο προσδιορίζεται πάντοτε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του. Τὰ ἔργα πού βγαίνουνε σήμερὰ σὲ ὅλον τὸν κόσμὸ, μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ κατατάξῃ σὲ τρεῖς μεγάλες κατηγορίες. Ἄλλα ὑπερασπίζουνε καθαρὰ τὸ σημερινὸ κοινωνικὸ καθεστῶς, ἄλλα τὸ πολέμου, ἄλλα ἀκολουθοῦνε μιὰ μέση γραμμὴ καὶ ἄλλα δὲ θέλουνε ν' ἀκούσουνε διόλου γιὰ κοινωνικὰ ζητήματα καὶ γι' αὐτὸ προτιμοῦνε ν' ἀσχοληθοῦνε μὲ θέματα φιλοσοφικὰ, μεταφυσικὰ, αἰσθητικὰ, ἱστορικὰ κλπ. Τί εἶναι ὅμως στὸ βάθος ἕνα π. χ. ἱστορικὸ μυθιστόρημα πού βγαίνει σήμερὰ; Τί ἄλλο παρά πολιτικὴ, ἀπάντηση δηλαδὴ στὸ φλογερὸ κοινωνικὸ ρῶτημα πού βάζει σὲ κάθε συγγραφέα ἡ ἐποχὴ μας καὶ δίχως νὰ πάρῃ τὴν ἀδιά μας. Αὐτὸς ὁ συγγραφέας (ἂς ποῦμε π. χ. ὁ κύριος Ξενοπούλος) γράφοντας τὸ ἱστορικὸ αὐτὸ μυθιστόρημα δὲν κάνει τέχνη ἐξωπολιτικῆ, ὅπως νομίζει, παρά παίρνει ὀρισμένη θέση στὸ κοινωνικὸ ζήτημα πού διαιρεῖ τοὺς ἀνθρώπους, σὰ νὰ λέῃ «ἐγὼ δὲ θέλω νὰ ξαίρω ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐμένα μὴ μὲ ἀνακατεύετε σὲ κοινωνικὰ ζητήματα, ἐγὼ κάνω, βλέπετε, τέχνη οὐδέτερη», ἐνῶ στὸ βάθος μὲ τὴ στάση του αὐτὴ κάνει πολιτικὴ ἄρνητικὴ, πολιτικὴ ὅπως λένε, ἀντιδραστικὴ Ἡ πολιτικὴ οὐδετερότητα οὔτε στὸν καιρὸ τοῦ Σόλωνος δὲν εἶτανε ἀνεχτὴ. Τέχνη οὐδέτερη, σημαίνει ἀπλούστατα τέχνη ἀντιδραστικὴ. Ὁ τεχνίτης λοιπὸν πού μέσα στὸ σημερινὸ ἀναδημιουργικὸ κοχλασμὸ πού συγκλονίζει τὸν παλιὸ κόσμὸ, ἀρνιέται νὰ διακηρύξῃ καθαρὰ τὴν κοινωνικὴ του θέση, δὲν εἶναι, ὅπως νομίζει, ἕνας τεχνίτης οὐδέτερος, ἕνας ἀντικειμενικὸς δηλαδὴ παρατηρητῆς, παρά ἕνας τεχνίτης ἀντιδραστικὸς πού προσπαθεῖ νὰ κρύψῃ τὴν ἀντιδραστικότητά του πίσω ἀπὸ τὸν τόσο διάφανο πέπλο τῆς οὐδετερότητας καὶ τῆς ἀντικειμενικότητας τῆς τέχνης. Μὰ αὐτὸ εἶναι ἀναντρεία. Κ' ἕνας τεχνίτης πού θέλει ν' ἀξίξῃ αὐτὸν τὸν τίτλο, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι ἀναντρεος γιὰτὶ πρωτογνώρισμα τοῦ ἀληθινοῦ τεχνίτη πρέπει νὰ εἶναι τὸ θάρρος τῆς γνώμης του. Οὔτε ἐπιτρέπεται μέσα στὴ σημερινὴ κοσμοχალασίᾳ νὰ καμώνεται κανεὶς πῶς δὲ βλέπει τίποτα μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μὴ ὑποχρεωθῆ νὰ ἐκφράσῃ τὴ γνώμη του.

Ἄς ἰδοῦμε τώρα τί ὑποστηρίζουνε τὰ δύο βιβλία πού κρίνουμε. Ἡ «Ζωὴ ἐν Τάφῳ» καυτηριάζει τὸν πόλεμο καὶ τὴν πατριωτικὴ ἐκμε-

τάληψη. Μά από ποιά αρχή; Είναι απλώς ειρημιστής ο κ. Μυριβήλης; Είναι κομμουνιστής, "Αν είναι το πρώτο, τότε όλες αυτές οι φρικαλεότητες, που τόσο αριστοτεχνικά μās ζουγράφισε, θα πάψουνε άμα ηθικοποιηθῆ ὁ άνθρωπος ὡπως ἐλπίζουνε οἱ παπάδες καὶ γι' αὐτὸ εἶναι περιττὸ ν' ἀναγκασθῆ ἀφοῦ ἡ διόρθωση αὐτοῦ τοῦ κακοῦ εἶναι ζήτημα χρόνου. "Αν εἶναι τὸ δεύτερο, τότε πρέπει ν' ἀναγνωρίση πὼς αὐτὲς οἱ φρικαλεότητες, πού στιγματίζουνε τὸν πολιτισμὸ μας, δὲν μποροῦνε νὰ πάψουνε ποτὲ ἂν δὲν ἀλλάξῃ προτιήτερα σύρριζα ἡ σημερινὴ κοινωνικὴ σύνθεση τῆς κοινωνίας. Πιστεύει στὴ βαθμιαία ἠθικοποίηση τῆς κοινωνίας ὁ κ. Μ.; "Ἡ πιστεύει στὴν κοινωνικὴ ἐπανάσταση; Αὐτὸ μās εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὸ γνωρίζουμε γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ βαθμολογήσουμε τὰ πρόσωπα τοῦ ἀνάλογα μὲ τὴν ἠθικὴ εὐθύνη τοῦ καθενός. "Ο κ. Μ. ὅμως δὲ μās βοηθάει γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Κάνει καὶ αὐτὸς τέχνη ἀντικειμενική. Αὐτὸς εἶναι ὁ πόλεμος, σοῦ λέει. Τὸ συμπέρασμα βγάλτο μοναχός σου. "Ἐτσι ἄλλοι βρήκανε τὸ βιβλίον τοῦ ἐπαστατακτοῦ, ἄλλοι συντηρητικὸ. "Ἡ ἀστικὴ μάλιστα κοινὴ γνώμη φαίνεται πὼς δὲν ἀνησύχησε διόλου ἀπὸ αὐτὸ τὸ βιβλίον. "Ἐτσι μοῦ εἶ. κανεὶς νὰ ξηγήσῃ πὼς ἡ καθημερινὴ "Ἐστία, τὸ κυριώτερον ἀστικὸ φύλλο πού διακρίνεται γιὰ τὴ συντηρητικότητα τῶν ἰδεῶν της, βγήκε καὶ τὸ ἐπαίνεσε μὲ λόγια ἐνθουσιαστικά, πράμα ὄχι πολὺ τιμητικὸ βέβαια γιὰ τὸν κ. Μ. καὶ συνάμα ἀπογοητευτικὸ γιὰ ἕναν πού παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου του, θὰ ἤθελε νὰ τονὲ φανταστῆ γιὰ ἐπαναστάτη συγγραφέα.

"Ο κ. Κατηφόρης πάλε πού τὰ συγγραφικὰ του προσόντα εἶναι ἀναμφισβήτητα, καὶ κάθε μέρα ἐξελίσσεται σ' ἕναν καλὸ συγγραφέα, μās παρουσιάζει μιὰ οἰκογένεια σάπια καὶ μιὰ κοινωνία ἑτοιμὴ νὰ ἐκμεταλλετῆ τὴν ἀδυναμία τῆς φτωχιάς γυναικάς. Μά καὶ αὐτὸς κάνει τέχνη ἀντικειμενική. Δὲ μās ἐξηγῆ ποίος φταίει. Φταίνει τὰ ἄτομα πού παρουσιάζει γιὰτὶ ἔχουνε ἐλαττωμένη ἠθικὴ συνείδηση ἢ φταίει ἡ κοινωνία πού τὰ σπρώχνει στὴν ἀτιμία; "Αν φταίνει τὰ ἄτομα, νὰ φροντίσουμε νὰ τὰ μορφώσουμε (μὲ ἰε ρ ο κ ἡ ρ υ κ ε ς, θὰ πρότεινε ὁ μητροπολίτης). "Αν φταίει ἡ κοινωνία, νὰ τὴν ἀλλάξουμε. Καὶ πὼς; Μὲ τὴ διδασκαλία ἢ μὲ τὸ σταναϊό; "Ἡ ἀντικειμενικὴ ὅμως τέχνη τοῦ Κ. δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ δώσῃ καμιὰν ἀπάντησιν σ' αὐτὰ τὰ ρωτήματα. Γιατὶ δὲ θέλω νὰ παραδεχτῶ πὼς τὶς κοινωνικὲς ἰδέες τοῦ κ. Κ. τὶς ἐκφράζει ὁ Πέτρος τοῦ βιβλίου του, πού στὴ σελίδα 93, ἀηδιασμένος ἀπὸ τὴ σημερινὴ κοινωνία καὶ πιστεύοντας πὼς αἰτία ὄλου τοῦ κακοῦ εἶναι οἱ πλούσιοι, φωνάζει «"Αν τοὺς ξῆδινε κανεὶς νὰ καταλάβουν. . . "Αν τοὺς ἔπειθε, θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ δικαιοσύνη». Γιατὶ αὐτὲς εἶναι οἱ ἰδέες τῶν οὐ τ ο π ι σ τ ῶ ν τοῦ περασμένου αἰῶνα, πού νομίζανε πὼς εἶναι στὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου νὰ εἶναι καλὸς ἢ κακός,

ἐνῶ εἶναι ἀποδειγμένο πὼς ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνθρώπου κανονίζεται μόνο ἀνάλογα μὲ τὶς οικονομικὲς συνθήκες τῆς ζωῆς του.

Οἱ διάφοροι ἐστὲν θὰ σκίσουνε πάλε τὰ ρούχα τους διαβίζοντας αὐτὲς τὶς γραμμές. Καλὲ τί εἶναι αὐτά; Τέχνη θὰ κάνουμε (ἂχ αὐτὴ ἡ καραμέλα τῆς ὑψηλῆς τέχνης) ἢ ἐπιστημονικὸ ἐγχειρίδιο θὰ γράψουμε; "Ἄς ἡσυχάσουνε οἱ τρομεροὶ αὐτοὶ ὑπέρημαχοι τῆς ἀγνῆς τέχνης. Κανεὶς δὲν ὑποστήριξε πὼς πρέπει ἡ Τέχνη νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν "Επιστήμη. Μά καὶ δὲν μποροῦμε νὰ παραδεχτοῦμε πὼς ἡ Τέχνη δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸ παρὰ πὼς νὰ διασκεδάσῃ τὴν πλήξη μας ἢ νὰ μās ἀνοίγῃ τὶς πόρτες τῶν ἀριστοκρατικῶν σαλοῦν. "Ὅσοι βέβαια πιστεύουνε πὼς τὸ ἀνώτερον ἰδανικὸ ἐνὸς λογοτέχνη εἶναι πὼς νὰ πετύχῃ τὴν ἀναγνώριση τοῦ κ. Παναγιωτόπουλου στὸν Περαιά, ἢ τοῦ κ. Μενάρδου τοῦ "Ακαδημαϊκοῦ, αὐτοὶ βέβαια ποτὲ δὲ θὰ μās νιώσουνε. "Ὅσοι ὅμως πιστεύουνε στὴν κοινωνικὴ ἀποστολὴ τῆς Τέχνης, ὅπως καὶ κάθε ἄλλης πνευματικῆς ἐκδήλωσης τοῦ ἀνθρώπου, αὐτοὶ θὰ ἐννοήσουνε πολὺ καλὰ πὼς ἕνας ἀληθινὸς λογοτέχνης μπορεῖ νὰ σεβαστῆ τὴν ἀγνότητα τῆς Τέχνης χωρὶς νὰ προδώσῃ καὶ τὴν κοινωνικὴ τῆς ἀποστολῆ.

Τὰ ὄρια αὐτοῦ τοῦ ἀρθροῦ δὲ μοῦ ἐπιτρέπουνε νὰ μιλήσω περισσότερο ἀναλυτικὰ γιὰ τὰ δυὸ αὐτὰ βιβλία. Γενικὰ μόνο σημειῶνω πὼς καὶ τὰ δυὸ παρουσιάζουνε δυὸ γενναῖες προσπάθειες γιὰ τὴ δημιουργία σοβαροῦ πεζοῦ λόγου.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ "ΑΙΣΩΠΕΙΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ,,

ΑΪΤΟΣ

(Μῦθος 4)

— "Αλήθεια, πόσο φοβερὸ νὰ πᾶς ἀπὸ δική σου! Πάνο σὲ πέτρα ἕνας αἰτὸς καθόταν καρτερώντας νὰ πιάσει, πού γυρόφερνε, λαγὸ μέσα στὴ φτέρη. Μά ἔτσι πού καρτέραγε τὴν ἑπὰθε κ' ἐχάθη. Τοξότης τὸν σημάδεψε καὶ χάθηκε τὸ βέλος φαρμακερὸ στὰ στήθια του καὶ τὰ φτερά κ' ἡ πένα, πού ἦταν αἰτήσα, στάθηκαν στ' αἰτοῦ τὰ μάτια ἀντίκρου. Τότες κοιτώντας τα μικρὰ κρωγμὸν ἀφῆκε κ' εἶπε. «— "Ἄλλη καὶ πάλε λύπη μου καὶ τοῦτο, νὰ πεθάνω μὲ τὰ δικὰ μου τὰ φτερά καὶ τὴ δική μου πένα!...»

ΒΟΣΚΟΣ ΚΑΙ ΓΙΔΑ

(Μῦθος 17)

— Πόσο κουτός, ὅπου ζητάει τὰ φανερά νὰ κρύφει! Βοσκός, γίδα, π' ἀλάργεψεν ἀπ' τὸ κοπάδι πέρα νὰ τῆνε φέρει λαχταράει ὀπίσω μὲ τὶς ἄλλες. Μά ὡς βλέπει πὼς σφουρίγματα δὲν πίνουν καὶ [φωνές του, κοτρὸνι ρίχνει καὶ τῆς σπάει τόνα ἀπ' τὰ κέρατά της. Νιώθοντας τότες τὸ κακὸ περικαλαίει καὶ λέει της: «— Νὰ ζήσεις, μὴ μὲ μαρτυρᾷς, κυρά μου, στὸν [αφέντη! > Κ' εἶπεν ἡ γίδα «— "Ἡλίθιε, κὶ ἂν γὰρ δὲ μαρτυρῶσα, «μονάχο του τὸ κέρατο, πού μοῦσπασες, θὰ κρᾶξει!»

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΑΠΟ ΤΟΝ "ΙΩΒ,"

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄.

Μη δὲν εἶναι μαρτύριο τοῦ ἀνθρώπου ἡ ζωὴ του στὴ γῆ, καὶ δὲ μοιάζει μὲ ζωὴ δουλευτῆ, ποὺ δουλεύει μεροκάματο πάντα; Καὶ δοῦλος ὁ καθένας δὲν εἶναι ποὺ τρέμει στὸν ἀφέντη μπροστά, κ' ἔναν ἴσκιό λαχταράει, καὶ δὲν εἶναι κ' ἀργάτης ποὺ μιστὸν ἀπαντέχει; Ἔτσι τώρα στὰ χαμένα κ' ἐγὼ κούφιους μῆνες ἔχω ἀνθέξει, καὶ νύχτες μονάχα μοῦ δοθῆκαν γεμάτες φαρμάκια. Μὲ γελᾷ λίγος ὕπνος; Ἄχ! πότε λέω νὰ φέξει ξυπνῶ; πότε πάλι θὰ βραδιάσει ἀρχινῶ, κ' ἀπ' τὸν ὄρθρο ὡς τὸ βράδι μὲ δέρνουν οἱ πόνοι. Καὶ μοῦ τρώει σχολητικῶνε σαπίλα τὸ κορμί, καὶ τὰ βώλια τὸ χῶμα ἀπ' τὸ ἔμπυο, ὅταν ξύνομαι, λιώνουν. Ἡ ζωὴ μου στὴ βία ξεπερνᾷ, τὴν πῶ γρήγορη διάτα κ' ἐλπίδα τὴν ξεγέλασε μάλιστα καὶ κούφια. Καὶ στοχάσου ἀγέρας πὼς εἶναι ἡ ζωὴ μου κ' ἀδύνατος τρόπος νὰ ξανάρθουν τὰ μάτια μου πίσω καὶ νὰ δοῦν τ' ἀγαθὰ μου. Καὶ Κεῖνος ποὺ μὲ βλέπει, θὰ πᾶψει σὲ λίγο νὰ μὲ βλέπει, θ' ἀνοίγει τὰ μάτια νὰ μὲ δεῖ καὶ δὲ θάμαι, τὸ μαῦρο συννεφάκι ἐτσιδιὰ ξεθωριάζει, στὸ στερέωμα καὶ χάνεται ἀμέσως. Καὶ στὸν Ἄδη ἂν κατέβει, ποτές του δὲν ξανάρχεται ὁ ἀνθρωπος πίσω, καὶ ξανά στὸ δικό του τὸ σπ'τι δὲ γυρίζει, κ' ὁ τόπος του ἀκόμα τὸν ἐ βλέπει σὰν ξένο. Γιὰ τοῦτο θὰ χορτάσω τὴ γλώσσα μου, ἀνάγκη νὰ μιλήσω, ν' ἀνοίξω στὸν πόνο ποὺ μὲ τρώει, γὰ νὰ βγεῖ, κ' ἡ ψυχὴ μου ν' ἀλαφρώσει. Μη θάλασσα ἢ τέρας εἶμαι τάχα καὶ μούσθησες βίγλα καὶ φρουρὰ μοῦ διόρισες; Κ' εἶπα «Θὰ μὲ φράνει ἡ στρωμνὴ μου, καὶ θάβρει τὴ γαλήνη του ὁ νοῦς μου, ὅταν γείρω μοναχὸς στὰ κουρέλια μου!» Κι' ὅμως μὲ φοβίζεις μὲ ὄνειρατα, κ' ἴσκιό κ' ὄπτασιές μὲ τρομάζουν καὶ τότες. Κ' ἐνῶ Ἐσὺ ἀπὸ τὰ σπλάχνα μου παίρνεις τὴ ζωὴ, ἀπὸ τὸ σῶμα μου ὁ ἴδιος μοῦ ἀλαργεύεις τὸ θάνατο. Αἰῶνες δὲ θὰ ζήσω ν' ἀνθέξω, τραβήξω ἀπὸ μένα λοιπὸν κ' εἶναι κούφια δόχως νόημα κανένα ἡ ζωὴ μου. Τί εἶναι ὁ ἀνθρωπος πᾶ καὶ μεγάλη σημασία τοῦ δίνεις, κ' ὁ νοῦς Σου εἶναι πάντα σ' αὐτόν, κ' ἀπ' τὸν ὄρθρο τὸ βαθὺ τὸν ἐνοιάζεσαι, κ' ὅταν πᾶσει νὰ γείρει, πετιέσαι κριτῆς του;

Κι' οὔτε κἂν τόσο λίγο ὅσο θέλω νὰ καταπιῶ τὸ σάλιο μου, ὡς πότε οὔτε τόσο δὲ λὲς νὰ μ' ἀφήσεις; Κι' ἂν ἀμάρτησα ἀκόμα, ἐπὶ τέλους, τί μπορῶ ἐγὼ νὰ κάνω σὲ Σένα, ὦ τοῦ νοῦ τῶν ἀνθρώπωνε Γνώστη; Γιατί μ' ἔβαλες στόχο ἀντικρῦ Σου καὶ γιὰ σένα κατάντησα βῆρος; Καὶ τί θάταν, τὸ κρίμα μου ὡς τόσο ἂν ξεχνοῦσες κ' ἂν ξέγραφες κάθε ἁμαρτία μου καὶ ῥῦπο; Ὅμως τώρα πάω στὸ χῶμα νὰ μπῶ, κ' ἅμα κάνει πὼς ροδίζει ἡ Αἰγούλα, δὲ θίμαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄.

Μὲ ψυχὴ ἀποσταμένη θ' ἀρχίσω ὁμιλία θλιβερὴ, κ' ἀπ' τὴν πίκρα, ποὺ μοῦ τρώει τὴν καρδιά, θὰ μιλήσω. Καὶ θὰ πῶ τοῦ Ἐλοῦχ «τί μὲ παίρνεις, γὰ κακό, καὶ γὰ μένα μὰ τέτοια καταδίκη ἔχεις βγάλει; Ἡ Σοῦ ἀρέσει νὰ μὲ βλέπεις νὰ φταίω, κ' ἀπαρνήσαι τῶν χειρῶν Σου τὰ ἔργα καὶ δίνεις προσοχὴ στῶν ἀνόμων τίς γνοίμες; Ἡ μὴ βλέπεις κ' Ἐσὺ καθὼς βλέπουν οἱ θνητοί, καὶ μ' ἀνθρώπινα μάτια μὴν κοιτάζεις κ' Ἐσὺ; Κ' ἡ ζωὴ Σου εἶναι ἀνθρώπου ζωὴ καὶ μὲ χρόνια λογαριάζεται ἀνθρώπινα; Κι' ὄλο καὶ σκαλλίζεις καὶ ψάχνεις νὰ μοῦ ἔβρεις, ἐνοχὴ κ' ἁμαρτία, ἀφοῦ εἶσαι ποὺ εἶμαι ἀθῶος. Μὰ πῶς εἶναι ἐπὶ τέλους ποὺ γλυτώνει ἀπ' τὰ χέρια Σου;.. Κι' ὅπως μὲ τὰ χέρια Σου μ' ἐπλασες, πάλι ξαφνικὰ γνώμη ἀλλάζεις κ' ὁ ἴδιος μὲ συντρίβεις. Θυμήσου πὼς μ' ἔχεις ἀπὸ λάσπη φκιασμένο καὶ πίσω μὲ πετάς μὲς στὸ χῶμα. Σὰ γάλα μὴ δὲ μ' ἔχεις ἀρμέξει κ' ὡς πῆξει τὸ τυρὶ μὴ δὲ μ' ἐπήξες τάχα; Μὲ πετσοὶ καὶ μὲ κρέας μ' ἔχεις ντύσει καὶ μὲ κόκκαλα μ' ἔχεις πλεγμένο καὶ μὲ νεῦρα. Καὶ μοῦχεις χαρίσει καὶ ζωὴ καὶ σπλαχνιὰ μοναχὸς Σου, κ' ἡ πνοή μου ἀπ' τὴν ἐννοια Σου πάντα κυβερνιόταν. Μὰ μέσα Σου τέτοια σὰν φυλᾷς, καὶ τὰ πάντα, εἶναι ἀλήθεια, πὼς μπορεῖς καὶ γὰ Σὲ δὲν ὑπάρχει πρῶμα ἀδύνατο οὐτ' ἕνα. Ἄμα φταίξω, τὸ κρατᾷς, κ' ἀπ' τὸ σφάσμα μου ἀθῶο δὲ μὲ βγάζεις ποτές. Κ' ἔτσι ἂν εἶμαι ἀσεβής, τρισαλί μου! κ' ἂν πᾶλι εἶμαι δίκαιος, δὲν ἔχω τὸ θιῆρος νὰ σηκώσω κεφάλι, γὰτι εἶμαι ἕνας ἀθλιὸς ποὺ παίνομαι πάντα σὰ λιοντάρι στὸ δόκανο. Ἀμέσως γνώμη ἀλλάζοντας πάλι, γὰ πάντα μ' ἀφανίζεις καὶ πίσω τὴν πρώτη ξαναρχίζεις ἀνάκριση πᾶλι. Καὶ θεριεύει γὰ μένα ὁ θυμὸς Σου καὶ μαρτύρια μεγάλα μοῦ στέλνεις. Γιὰ ποῖο λόγο λοιπὸν νὰ μὲ βγάλεις

ἀπ' τῆ μήτρα; Θὰ πέθαινα κ' ἔτσι
δὲ θὰ μ' ἔβλεπε μίτι καὶ θάμουν
πάν ποτὲς νὰ μὴν ὑπαρῶ. Ἡ τέλος
ἀπ' τῆ μήτρα στὸ μνήμα ὀλοῖσα
γιατὶ τίχα δὲ βούλιαξα; Ἡ μήπως
λιγυστὲς δὴ δὲν εἶναι κ' οἱ μέρες
τῆς ζωῆς μου; Τραβήξου λιγάκι
ν' ἀνεσάνω κ' ἐγώ, προτοῦ πάρω
τὴν ἀνήστρεφτη στραία τοῦ μαύρου
κ' ὀλοσκότεινου κόσμου, ὅπου ἀχτίδα
δὲν ὑπάρχει φωτός, κ' ὅπου ἀνθρώπου
δὲ βολαὶ ζωντανούς ν' ἀπαντήσεις.

(Μετάφραση)

Κ. Φ. ΙΜΙΓΓΟΣ

Ο ΦΙΛΟΣ ΜΟΥ

Εἴμαστε φίλοι, τρεῖς μῆνες τώρα, χωρὶς νά-
χουμε μιλήσει ποτέ, χωρὶς νάχουμε ποτὲ χαι-
ρετιστῆ.

Καθότανε ἀντικρὺ στὸ σπίτι μου. Εἶτανε
ἓνας γεροπρόσφυγας ἀπὸ τὰ παράλια, ἢ ἀπὸ τὰ
βάθη τῆς Μικρασίας—δὲν ξαίρω—καὶ τοῦ στή-
σανε ἢ τὴν ἔστησε μοναχός του—οὔτε αὐτὸ δὲν
τὸ ρώτησα—μὴ καλύβα ξυλένια στὴ γωνιά, ἐκεῖ,
στὸ οἰκόπεδο. Δὲν ἔχουν περάσει πολλὲς ἡμέ-
ρες πού ἄλλοι, δικοὶ τοῦ ἴσου κὶ αὐτοὶ, πρόστε-
σαν ἓνα κομμάτι μὲ πλιθιά στὴν καλύβα καὶ
τῆς ἔβγαλαν τὶς σανίδες ἀπὸ τὴ μιά πλευρὰ καὶ
τὶς ἔβγαλαν σκεπὴ σὴν πλιθινὴ κάμαρα κ' ἔτσι
ἔγιναν δυὸ κατοικίες.

Τὸ φίλο μου τὸν ἔβλεπα ταχτικὰ κάθε πρωτὸ
πού ἀνοίγα τὴν ὀξώπορτά μου νὰ βγῶ ἔξω. Κα-
θότανε σὲ μιὰ πέτρα, πλάι στὴν πόρτα τῆς κα-
λύβας, κ' ἔπινε σὲ μιὰ παφιλένια τσάσκα τὸν
καφέ του, ὅταν εἶχαν ξυπ ἦσει κ' οἱ ἄλλοι καὶ
τοῦ τὸν εἶχαν ἔτοιμάσει, ἢ περιμένε μ' ἐγκαρτέ-
ρηση νὰ ξυπνήσουν καὶ νὰ τοῦ τὸν ἔτοιμάσουν.
Μερικὲς φορὲς τὸν ἔβλεπα καὶ τὸ μεσημέρι πού
πήγαινα σπῆτι νὰ κάθεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ
σπιτιοῦ μου, τὸ κάπως ἡσκιερὸ. Ἴσως νὰ μὲ
πρόσεχε κὶ αὐτὸς τὴ στιγμὴ πού ἔφευγα ἢ πού
πήγαινα σπῆτι μου.

Σήμερα τὸ πρωτὸ πού ἀνοίξα τὴν ὀξώπορτά
μου, στὴ γωνιά πού καθότανε ὁ φίλος μου εἶδα
στημένο τὸ φτωχικὸ καπάκι μίᾶς νεκρόκασας.

—Μπᾶ! συλλογίστηκα. Ὁ φίλος μου στὴ
γωνιά του πάλι, μὲ τὴ διαφορὰ πὸς σήμερα
ἔγινε καπάκι νεκρόκασας! Τί περίεργο πρᾶγμα
ἢ ζωὴ. Ὁ ἀνθρώπος νὰ γίνεται καπάκι νεκρό-
κασας!...

Καὶ κατηφόρισα μὲ τὴν ψυχὴ μου βαριά,
σιγομουρμουρίζοντας:

—Χτὲς ὁ φίλος μου ζωντανὸς ἐκεῖ στὴ γω-
νιά, ἀντικρὺ στὴν πόρτα μου. Σήμερα, στὴν ἴ-
δια θέση, τὸ καπάκι τῆς κάσας του. Αὔριο, ἢ
γωνιά ἀδειανή!... Νὰ ὄλο τὸ δρᾶμα τῆς ζωῆς
σὲ τρεῖς τόσο διαφορετικὲς εἰκόνας!...

(Ἀπὸ τὶς «Ἱερεμιάδες»)

ΔΗΜ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΙΣ ΕΚΑΤΟΝ

Ἔτσι συνήθως γράφουμε. Εἶναι σωστο; Τί
λέει ὁ Φιλήντας; Μήπως εἶναι τῆς ἔκατό,
δηλαδὴ τῆς μίανας (=κεφάλαιου) ἔκατό.

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Τὸ τοῖς ἀπὸ εἶναι δοτικὴ παρμένη ἀπ'
τὴν καθαρέβουσα. Τὸ πήρανε οἱ ἐμπόροι κ' οἱ
τραπεζίτες ἀπὸ τὸ σκολεῖο, γιατί ἔτσι τοὺς τὸ
διδάξανε οἱ δασκάλοι τοὺς: πέντε τοῖς
ἔκατό κτλ. Ὁ λαὸς τὸ λέει στα ἔκατό, με-
ρικοὶ πάλι ἀπὸ ἐπίδραση τοῦ καθαρέβουσα ἡ-
νικου τοῖς ἀ posteriori: στίς ἔκατό,
ἐννοεῖται δραχμὲς ἢ μᾶλλον λίρες. Ἡ
ἐρμηνεία πού δίνει ἀπ' τὰ ὕστερα ὁ κ. Πάλλης
τῆς (μίανας) εἶναι ἔξυπνη, μὰ ὄχι ἐπιστη-
μονικὰ σωστῆ.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΨΥΧΑΡΗΣ

Στὰ θάμπη τ'ἀβυσσίλεφτα θὰ στέκη,
δαυλὶ τῆς Ἀντασίας, τὸνομί σου
τῆς Τέχνης, ξαπολᾶς τ' ἀστροπελέκι,
στὴ μούχλα τῶν καιρῶν, μὲ τὴν ἀντρεία σου....

Ξεσιζεις, μὲ τ'ἀσύγκριτο πελέκι,
τοῦ λόγου τὴ σαπιλα, τρίγυρά σου'
καὶ πνίγεις τὴν Παράδοση, πού πλέκει
φραγμὸ τῆς ἀσφυξίας στὰ παιδιά σου....

Στὸ φωτισμένο διάβα σου, καλέ μας,
μοναχοὶ οἱ μικροὶ σ' ἔχουν πικράνει
κὶ ὅσοι τυφλοὶ, σ' ἄρνοιούνται, Δάσκαλέ μας,

τὴ δόξα, πού τὸ πνέμα τοὺς δὲ φτάνει'
—στὸ Ἔργο σου, ἀθάνατη, μὴ χάρη:
μᾶς ἔμαδες νὰ γράφουμε, Ψυχάρη!..

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΠΡΟΚΟΣ

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΤΑΒΕΡΝΑ

Μέσα στὴν ταβέρνα
ἓνας νιὸς ἐκέρνα
—συντροφιὰ χρυσι—
τὸ γλυκὸ κρασί.

Μέσα στὴν ταβέρνα
ἔπαιζε ἢ λατέρνα
καὶ εἴμουνα τραλλή,
δ' ἔφαγα φιλή.

Μέσα στὴν ταβέρνα
ὁ ἦχος τῆς ἐτέρνα
κ' ἔμπαινε κ' ἐκύλα
στῆς καρδιάς τὰ φύλλα.

Μέσα στὴν ταβέρνα
ἓνας νιὸς ἐκέρνα
κὶ ἀπ' τὸ κέρασμά του
πὸ γλυκεῖα ἢ ματιὰ του.

ΑΙΛΗ Μ. ΙΑΚΩΒΙΔΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΣΚΟΡΠΙΑ ΦΥΛΛΑ

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Ad absurdum.

Προβάλλουν από περιοδικά κ' εφημερίδες «ναοκισσεύομενοι». Θέλουν νά φαίνονται πρωτότυποι σ' όλα, επομένως και στη γλώσσα. 'Αδέσμευτα, ανεξάρτητα πνεύματα, βλέπετε! Και κηρύσσουν με ιεραποστολικό ζήλο τή νέα διδαχή τους. Οι κραιγές τους συχνά ζουλούν ἐπώδυνι τάκουστικά μας τύμπανα.

«Γλώσσα στρωτή κι' ομαλή, φωνάζουν, εμείς δὲ γράφουμε, δὲ θέλουμε νά γράψουμε, γιατί γράφοντας δὲ θέτουμε κανένα περιορισμό στὸν ἑαυτό μας. Καμιὰ γλωσσική συνταγή δὲν ἔχουμε ποτὲ μας ὑπόψη. Δὲ δεχόμαστε καμιὰ γραμματική ἢ συνταχτική ὑποδούλωση. Μᾶς τρομάζει κάθε σκλαβιά, κ' ἡ ψυχαρακὴ περισσότερο. Προτιμοῦμε νά σπάσουμε τίς πέννες μας παρὰ νά ψυχαρίσουμε χαμόσυρτα. Ἡ ψυχαρακὴ γλωσσικὴ τάξη καὶ φραστικὴ εὐταξία πέθαναν μαζί με τὸ δημιουργό τους ἢ, καλύτερα, πρωτότερα ἀπ' αὐτόν. Τώρα ἀνοίγει τίς πελώριες πύλες τῆς μιᾶς καινούριας περιόδου, ἢ περιόδου τῆς τέλει ἀνεξαρτησίας σ' ὅλα. Τσαλαπατημένοι πιά οἱ κανόνες. Σπασμένοι οἱ χαλινοὶ Παραπεταμένοι οἱ περιορισμοί. Δὲ μᾶς μέλει καὶ δὲν κοιτάμε πῶς κανονίζει ὁ λαὸς τὴ γλώσσά του. Στὴ δική μας γλώσσα ἀποβλέπουμε· καὶ τὴν κανονίζουμε ὅπως θέλουμε ἑμεῖς, ὅπως ἀρέσει στὸ γούστο μας, ὅπως νομίζουμε πῶς συμφωνεῖ με τὴν αἰσθητικὴ μας Δὲν ἀντιστρατεύομαστε στὸ γλωσσικὸ μας αἰσθημα, με κανένα τρόπο. Γλώσσα θὰ πῆ αἰσθημα, ὄχι σκληρὸς κι' ἀλύγιστος κανόνας».

Τί νά τοὺς πῆς; «Πάρ' τους καὶ στὸ γάμο σου...».

«Αἰὲν ἐοῦσα»

Πέθανε λοιπόν ἡ ποίηση στὶς ἡμέρες μας; Τάκουσαμε κι' αὐτό. Ἰδῶν συμπράνει μερικοί, βλέποντας πῶς δὲν πολυδιαβάζονται σήμερα τὰ τραγούδια καὶ πῶς δὲν καλοπουλιούνται οἱ ποιητικὲς συλλογές.

Μὰ τὸ φαινόμενο αὐτό, ποὺ παρατηρήθηκε καὶ σ' ἄλλες, ἀνάλογες με τὴ δική μας ἐποχὲς, εἶναι παροδικό. Μετὰ τὸ μεγάλο πολεμικὸ σπαραγμὸ, εἶχε χίλιους λόγους ὁ ἄνθρωπος νά ριχτῆ σὺγκορμος καὶ σὺψυχος στὴν ἀγκαλιά τῆς ὕλης, γιὰ νά νιώσῃ πολὺ γλήγορα τρομερὲς ἀπογοητεύσεις (ποὺ τίς περιμένομε κι' ἀρχίσαμε κιόλας νά τίς διακρίνομε) καὶ γιὰ νά γυρίσῃ σὲ λίγο μὸν ὀρμητικὸς στὴν περιοχὴ, ποὺ καταναγάζεται ἀπὸ τὴν ὀλόφωτη ψυχικότητα καὶ τὸ δροσόφεργο πνεῦμα.

Μὴν τρομάζεται λοιπόν, οἱ λίγοι, ὅσοι νιώθετε ἀπάνταστη χαρμονὴ στὸ τραγούδι, ἀπαγγέλλοντας ἢ μουρμουρίζοντάς το Οἱ πηγές του δὲ στείρεισαν. Δὲ σάπασαν ἀκόμη τὰ ῥαβδία. Τὰ μαϊστράλια θὰ τραγουδοῦν πάντα φιλώντας τίς φυλλωσιές τῶν δέντρων. Οἱ βρυσούλες θὰ κελαιοῦν αἰώνια ἀσωτεύοντας τίς κρουσταλλένιες δροσιές τους. Οἱ μαννοῦλες, κ' οἱ πῖο συγχρονισμένες, θὰ σιγολένη ναουορίσματα ἀπάνω ἀπὸ κούνιες καὶ μοιρολόγια κοντὰ σὲ ταφόπετρες. Ὁ ἔρωτας θὰ προτιμᾷ νά μιλή πάντα τὴ ρυθμικὴ γλώσσα τῆς ποίησης. Σὲ κρίσιμες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας σὰ μαστίχα θάναμασοῦμε ἀγαπημένους μας στίχους. Οἱ κάθε λογῆς ἀγῶνες δάπαιτοῦν θούριους, γιὰ νά μᾶς στηρίζουν. Ἡ πίστη μας, ὅποιαδήποτε, θὰ γυρεύῃ τραγουδιστοὺς ἔμμελους κι' ὠραϊολογες Ἰκεσίες, γιὰ νά στερεωθῇ. Οἱ χαρὲς κι' οἱ θλίψεις μας θὰ μᾶς ζητοῦν τὸ φαντασμαγορικὸ νῆμα τοῦ στίχου. Κ' ἡ μουσικὴ, γιὰ νά μὴ μένη μετέωρη, θὰ λαχταρᾷ πάντα τὸ στηριγμα τοῦ τραγουδιοῦ.

Ἄς ἡρεμήσουν οἱ ὀλιγόπιστοι. Ὅπως ὁ κινημα-

τογράφος δὲ θάνακαταστήσῃ ἀφανίζοντας τὸ θέατρο, κ' ἡ φωτογραφία τὴ ζωγραφικὴ, καὶ τὸ γραμμύφωνο τὴ μουσικὴ, ἔτσι καὶ τὸ μυθιστόρημα, τὸ ὀλιγώτερο λογοτεχνικὸ εἶδος ἀπ' ὅλα, δὲ θὰ πορέσῃ νά ἀναπληρώσῃ ξεγράφοντας τὴν ποίηση.

«Ἡ χάριεν ἄνθρωπος . . .»

Νά χαραχτῆ πρέπει στὸ νοῦ τοῦ κάθε λογοτέχνη ὁ μεγάλος ἀφορισμὸς τοῦ Απ. Rodin: «Πρῶτα νάσαι ἄνθρωπος κ' ὕστερα τεχνίτης». Ἀνάγκη νά μὴ ξεχγῆ ποτὲ πῶς εἶναι δημιουργός, ὑπέρτατος λειτουργός, καὶ πῶς γι' αὐτὸ μικρότητες καὶ μικροπρέπειες δὲν τοῦ ταιριάζουν. Ἄς τοῦ θεμαίῃ ἀδιάκαπα τὴν ψυχὴ ἢ μεγαλοφροσύνη. Τὸ χέρι του νάνα σταθερὰ τίμιο. Καθαρὸ σὰν αἶθριος οὐρανὸς τὸ κούτελό του. Ἄς τὸν ἐμπνέουν ἀγνοὶ σκοποὶ. Ἡ ψυχὴ του ἄς εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ παιδικὴ ἀπλότητα, ἀφέλεια κι' ἀθωότητα. Ἡ καρδιά του ἄς ἀχτινοβολῇ, μεγάλη πάντα, τὴν καλοσύνη καὶ τὴν εὐγένεια γύρω της. Ἡ μοχθηρία ἄς μὴν τοῦ θολώσῃ ποτὲ τὰ μάτια. Καὶ τὸ σπουδαιότερο: ὅσο μεγάλος κι' ἂν εἶναι, ἄς μὴν ἀφίσῃ τῆς ὑπερφροσύνης τὸν ἄνεμο νά τοῦ ξεσηκώσῃ τὰ μαυλά.

MIX. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΧΟ

Η ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μετὰ τὸ πολύκροτο βιβλίον τοῦ Ρεμάρκ βγήκανε στὴ Γερμανία τόσα ἄλλα βιβλία γιὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον—ιστορικὸν καὶ λογοτεχνικὸν περιεχομένου— ὥστε δὲ θὰ φτάνανε ὅλες οἱ στήλες τοῦ «Νουμά» γιὰ νά τὰ ἀναφέρουμε ὅλα, ἔστω με πολὺ λίγα λόγια. Ἄς ξεχωρίσουμε ἕνα σήμερα ἕνα, ὄχι τόσο γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ του ἀξία, ποὺ δὲν εἶναι μεγάλη, ἀλλὰ ἐπειδὴ βγήκε ἀπὸ τὴν πέννα ἑνὸς ἀπλοῦ ἐργάτη ποὺ γράφει γιὰ πρώτη φορὰ, χωρὶς καμιὰ φιλολογικὴ φιλοδοξία. Στὸ βιβλίον τοῦ «Vaterlandlose Gesellen»,—«Σύντροφοι χωρὶς πατρίδα», (Ἐκδοτ. οἶκος Agis τοῦ Βερολίνου) περιγράφει ὁ Adam Scharrer ὅσα εἶδε καὶ ἔπαθε στὸν πόλεμον. Ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου βρῖσκειται σὲ τοῦτο, ὅτι οἱ σημειώσεις τοῦ συγγραφέα καθρεφτίζουν γενικὰ τοὺς ἀγῶνες καὶ τὴν τύχη τῆς ἐργατικῆς τάξης κάτω ἀπὸ τὸ ζυγὸ τοῦ παλαιοῦ γερμανικοῦ μιλιταρισμοῦ. Γι' αὐτὸ τὸ βιβλίον δὲν εἶναι μόνον ἀποκλειστικὰ μιὰ βιογραφία ἑνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ ἐπίσης μιὰ εἰκόνα τῶν παθημάτων ἐκείνου τοῦ μέρους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ποὺ δὲν ἤθελε νά ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ με τὰ κούφια λόγια τῶν ἐθνικιστῶν τῆς πολεμικῆς ἐποχῆς.

Ἐνα σύγγραμμα μεγάλῃς λογοτεχνικῆς ἀξίας εἶναι τὸ «Frieden»—«Εἰρήνη» τοῦ Ernst Glaeser (Ἐκδοσὴ G. Kiepenheuer, Βερολίνου), τοῦ συγγραφέα τοῦ γνωστοῦ ἔργου «Ἡ ἡλικία 1902». Ἡ ἰδέα τοῦ βιβλίου με λίγα λόγια εἶναι ἡ ἑξῆς: Ἰστερα ἀπὸ 4 1/2 χρόνια πόλεμο «ἐξεργάσῃ» ἡ εἰρήνη μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ ἡμέρα τοῦ Νοεμβρίου 1918, τόσο ξαφνικὰ, ὥστε πολλοὶ τὴν πήρανε γιὰ μιὰν ἐπανάσταση κατὰ τοῦ πολέμου. Τόσο εἶχανε συνηθίσῃ τὸ μακρόχρονον μακελειό. Σιγὰ σιγὰ ὁμως συνήθισε ὁ κόσμος πάλι τὴν καινούρια κατάσταση. Γιὰ τοὺς ἀστούς κατὰ βάθος τίποτε δὲν εἶχε ἀλλάξει. Πόλεμος ἢ εἰρήνη! Τί με αὐτό; Γι' αὐτοὺς τὸ ἴδιο εἶτανε. Γιὰ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν τάξη, γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν κερδῶν τους, τῶν συντάξεων καὶ εἰσοδημάτων τους, τῆς ἐπιτροπῆς; τὸν, εἶχε φροντίσει ἴσα με τώρα ὁ «γενναῖος στρατὸς» μέσα στὰ ματωμένα χαρακώματα· τώρα, μετὰ τὴν «ἐκρηξῆ» τῆς εἰρήνης, ἀνῆκε ἢ φροντίδα αὐτὴ σ' αὐτὴν. Ἡ εἰρήνη γι' αὐτοὺς δὲν

επέφερε λοιπόν καμιά σπουδαία μεταβολή. Μέσα σ' αυτή την ιδεολογία, την κάπως τολμηρή, κινούνται σε πολύχρωμες εικόνες τα πρόσωπα του έργου, ή ηρωι μωκραταί, έργατες, στρατιωτικοί, κυρίες της «καλής» κοινωνίας, καλλιτέχνες, επαναστάτες, άντεπαναγιάτες, κομμουνιστές και εθνικιστές. Το βιβλίο του Glaeser είναι ένα τίμιο βιβλίο. Ο συγγραφέας δεν κάνει πολιτική. Δεν είναι ούτε σοσιαλιστής, ούτε έθνικιστής. Προσπαθεί να γίνει σε όλους δίκαιος κριτής, χωρίς προκατάληψη. Μόνο χτυπά όπως πρέπει τις παρεκτροπές της γερμανικής επανάστασης, που κυριαρχούσαν τα πρώτα χρόνια ύστερα από την «εξήγη» της ειρήνης στην τέχνη και στη λογοτεχνία. Ο Glaeser δεν είναι φίλος του φουτουρισμού, του υπερεξπρεσσιονισμού και του «ελευθερου έρωτα» στη γενική έννοια της λέξης.

Για το βιβλίο της Adrienne Thomas «Η Κατίνα γίνεται στρατιώτης»—«Die Katrin wird Soldat» (έκδ. Propyläenverlag του Βερολίνου) μπορεί να πει κανείς ότι είναι μιá απόδειξη πως υπάρχουν ακόμα πολλά πράγματα για συζήτηση σχετικά με το μεγάλο πόλεμο. Οι «έξυπνοι» αυτοί, που λένε ότι φτάνει πιά η σημερινή παραγωγή πολεμικής φιλολογίας, δεν έχουν δίκιο. Στο έργο αυτό βλέπουμε πως και οι γυναίκες έπαθαν πολλά, παραπολλά στην έποχή αυτή που λέγεται παγκόσμιος πόλεμος. Και αυτά μιάς τή λέει η Adrienne Thomas, επειδή δέ μιάς τή είπανε τόσο άλλοι, ούτε ο Ρεμάρκ. «Η Κατίνα ως αδελφή του Έρμθρου Σβαινού περνάει άπ' ό-λες τις φρικαλεότητες, άπ' όλους τους κόφους ένθουσιασμού του «μεγάλου καιρού». Η ιδιαίτερη πατριδα της είναι το Metz, το κορίτσι άνηκει δηλαδή στον πληθυσμό των συνόρων που πάντα περισσότερα βίαια έχει γά ύποφέρει παρά οι κάτοικοι των μεσογείων τόπων. Η τρυφερή, άθωα κόρη βρίσκειτά άξαινα άντιμέτωπη σε μιá μανόμενη άνθρωπότητα που άλληλοσκοπώνεται. Και η κόρη αυτή που ίσα με τόμα δεν ήξαιρε τίποτε άλλο παρά κανένα άθωο κόρτε με κανένα μαθητή γυμνασίου ή τά μικρά έπεισόδια της σχολικής ζωής, άντικρύζει όλα τά δεινά αυτά ήρωϊκότερα από πολλούς άντρες. Το βιβλίο αυτό της Thomas πρέπει να θεωρείται ως ένα από τά πιο σπουδαία δοκουμεντά της λογοτεχνίας γιά τον πόλεμο.

Ο γνωστός συγγραφέας Lion Feuchtwanger έγραψε ένα δίτομο κοινωνικό μυθιστόρημα «Η επιτυχία»—«Der Erfolg», (έκδ. G. Kiepenheuer, Βερολίνου). Η υπόθεση παίζεται ύστερα από τον πόλεμο, τά χρόνια 1921—23, στην κρίσιμη αυτή έποχή όπου το γερμανικό μάγκο έτεσε στο μηδέν και όπου ο Hittler έτεχειόητε την περίφημη του «πορεία κατά του Βερολίνου» και διή στη Βαυαρία, στο Μόναχο, που θεωρείται ακόμα και σήμερα από πολλούς ως η πιο όπισθοδρομική πόλη της Γερμανίας. Με δυνατές χτυπιές σατιρίζει ο συγγραφέας την ψεύτικη ήθικη όρισμένον κίλλων της Βαυαρικής πρωτεύουσας, το μίσος κατά των ξένων (και οι Πρώσοι θεωρούνται στη Βαυαρία ως ξένοι), το σωβινισμό των Βαυαρέζων και τον εγωϊσμό τους, που κάνει πολλούς από τον κατά βάθος άγαθόν αυτό λαό, να νομίσουν ότι η Βαυαρία είναι ο όμφαλός της γης. Ο Feuchtwanger προσπαθεί να αποδείξει με το ρομάντο του, ότι το πνεύμα άξίζει περισσότερο από το αίμα, από το σόι. Ο άνειρητισμός που έχει γιά ζέντρο το Μόναχο, χτυπιέται όπως πρέπει. Η δικαιοσύνη γιά την όποία πολέμησε ένας Βολταίρος, ένας Ρουσσώ, ένας Ζολά, ένας Ίψεν, ένας Λέσσινγκε, είναι το μοτίβο του ρομάντου. Δικαιοσύνη όμως δεν ύπόρχει άν το αίμα, ή ράτσα, στέκειαι άπάνω από το πνεύμα, όπως έγινε στα 1921—23 στη Βαυαρική πρωτεύουσα. Το ρομάντο σε πολλά θυμίζει το περίφημο βιβλίο του Heinrich Mann «Ο ύπικκος».

Ο F. είναι έγκραταστημένος στο Μόναχο. Μετά από την έκδοση του βιβλίου πολλοί τον συμβούλεψαν να φύγει από το Μόναχο, ύστερα άπ' αυτά που έγραψε γιά τους συμπολίτες του. Έμεινε όμως. Και έκανε καλά, γιατί και στο Μόναχο ύστερα από το

το πάθημα του Χίτλερ, στα 1923, θριαμβεύει σήμερα πάλι το πνεύμα άπάνω από το αίμα.

Στη στήλη αυτή άς αναφέρουμε σήμερα και δυό άλλα βιβλία που δεν έχουν κατ' εθδειαν σχέση με τον πόλεμο ή τη μεταπολεμική επαναστατική έποχή της Εύρώπης: σαν τά παραπάνω 4 βιβλία. Τα αναφέρουμε στο «Νουμά» γιατί σχετίζονται με την Ελλάδα, με τη σημερινή Ελλάδα. Το ένα έχει ως τίτλο «Zodiak» και βγήκε από την πέννα του Walker Edlitz (έκδ. P. Zsolnay, Βιέννη). Zodiak είναι το όνομα ενός τεράστιου ρωσικού άεροπλάνου. Στην τύχη του συμβολίζει ο συγγραφέας τον αιώνιο άγώνα μεταξύ του πνεύματος και της μηχανής: έναν άγώνα που ίσα ίσα σήμερα, στη μεταπολεμική έποχή, είναι πολύ επίκαιρος. Η υπόθεση του ρομάντου παίζεται στη Σμύρνη, στην Πειραιά, στην Αθήνα, άπάνω στην Ακρόπολη, στο λαμπρό αυτό στολίδι του άνθρώπινου πνεύματος και χειροδ, στην Αίγυπτο και στην Αμερική. «Η μηχανή παντοδύναμη, ο άνθρωπος άσημαντος», αυτό είναι το φριχτό μοτίβο του γήσιου αυτού μοντέρνου ρομάντου. Θα γίνει αλήθεια καμιά μέρα το μοτίβο αυτό;

Στον ίδιο έκδοτικό οίκο βγήκε μιá συλλογή διηγήματα του ξεκουσμένου γερμανού συγγραφέα Kasimir Edschmid με τον τίτλο «Άλλό, Κόσμο!» «Hallo Welt!». Διηγήματα με διεθνικό φόντο. Τρία από τά διηγήματα αυτά πλέκονται στην Ελλάδα. «Ξαναχίτζει ο κ. Otto H. Kahn το ναό του Απάλλωνα στους Δελφούς», «Το νησί της λέπρας» και «Αμαζώνες στην Πελοπόννησο». Τα πρόσωπα των διηγημάτων δεν είναι οι μέτριοι άστο των διάφορων χωρών του κόσμου, που δέ θέλουν τίποτε άλλο παρά την ήσυχία τους. Ο συγγραφέας μάς παρουσιάζει άνθρώπινους τύπους από τους σπάνιους πολεμιστές της κεντρικής Αφρικής, άτρόμητους ναύτες, ταυρομάχους, άνθρώπους που δεν άγαπάνε την «τάξη» των πολιτισμένων λαών, άλλα την άταξία και έλευθερία των λεγομένων βαρβαρικών και όπισθοδρομικών χωρών. Ο Edschmid έκανε πολλά και μεγάλα ταξίδια, γι' αυτό όμως το βιβλίο του δεν είναι μονάχα ένα Reisebuch (βιβλίο ταξιδιών), άλλα και ένα βιβλίο μεγάλης λογοτεχνικής άξίας, επειδή ο συγγραφέας είναι και ποιητής και μάλιστα ένας από τους πιο καλούς, όπως δείχνουν όλα τά έργα του.

Μόναχο, Φλεβάρης 1931.

Dr. A. STEINME'Z

Η ΕΛΛ. ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ

ΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ κ. ΨΥΧΑΡΗ

4, rue Honoré Chevalier, Paris 8e
18 του Φλεβάρη 1931

Άγαπητέ Κύριε,

Θερμά σάς εύχαριστώ γιά την άποστολή του τελευταίου φύλλου του «Νουμά», που πολύ με συγκίνητε.

Θά ήθελα να ποτίζονταν οι Έλληνες από τις ιδέες που έχει εκφράσει ο άντρας μου στο άπόσπασμα της διαθήκης, του που δημοσιεύετε. Το ζήτημα δεν είναι να ναι κανείς Ψυχάρης ή άντι - Ψυχάρης, άλλα να νιώσει πως η διγλωσσία είναι κάτι δλωσθώλου άταίριαστο με τον πολιτισμό και την παιδεία τη σημερινή. Άπορεί κανείς πως οι πολιτικοί της Ελλάδας δέ φαίνονται να καταλαβαίνουν τη σπουδαιότητα αυτού του ζητήματος. . . Σάς βεβαιώ πως η γλωσσική αυτή κατάσταση, κρινόμενη άμερόληπτα στο έξωτερικό, φαντάζει σαν κάτι όλοτετα άρρύσικο και όλέθριο στην ανάπτυξη ενός τόσο έξυπνου λαού.

Σάς συγγάρο γιά το ξεκολούθημα του άγώνα μέσ' από τις στήλες του «Νουμά» και σάς παρακαλώ να πιστέψετε, άγαπητέ Κύριε, στα φιλικώτατα αισθήματά μου.

ΕΙΡΗΝΗ ΨΥΧΑΡΗ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΣΤΟΝ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟ

Βάστα την πόρτα δυνατά μόλις μορσέσεις νάμπης,
 με καλαμπούρι, αντί σπαθί, μη σέ προφτάσει ό
 | Μπάμπης.

ΣΤΟΝ ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΟΠΟΙΟ ΜΕΝΑΡΔΟ

Τι μεγαλειό λυρισμού και φαντασίας τι πλούτος
 που μες σέ στίχους τέσσερις Ιδρώνεις για νά βάλης!
 Μέγας μαέστρος δείχνεσαι και στιχοπλόκος Στούτος
 που σά χταπόδι άρπάζοντας σέ τίνανεν ό Πάλλης.

ΣΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΙΩΤΕΣ ΜΕΤΑΛΛΙΟΥΧΟΥΣ

"Αδικα δημηγόρησε ό φοβερός Φορτούνιο
 με τόσες λάμπες και τιμές χωρίς νά ιδή πεκούνιο.
 Κι ό Δήμαρχος πληρώνοντας πολιτική φίλια
 σάς μοίρασε μετάλλια με δίχως μεταλλεία.

ΣΤΟΝ ΑΙΓΙΝΗΤΗ

"Εσύ τρανός προφέσορας πώς είσαι κοκορευτήρες
 και σέ γιορτές και κομπασμούς πάλι... καταξοδεύ-
 | τηρες.
 Τη γλώσσα και τους μαλλιαρούς χτοπάζ σαράντα
 | χρόνια
 κ' ή έπιστημοσύνη σου σφραγίζετ' έτσι αιώνια.

ΣΤΟΝ ΝΤΕΛΗΓΙΑΝΝΗ

Πλάι στού Τρικούπη τ'άγαλμα θά βάλουμε και σένα'
 προσκύνημα κάθε λογά και πούρου πατριώτη,
 μα θάταν πιο προπύμνο για όλα τά περασμένα.
 και τό ψηλό νά στήσουνε καπέλλο του Μισοκριώτη.

ΤΙΚΡΑΓΚΑΘΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

MIX. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ: «Τραγούδια της
 'Ανατολής». Τυπογραφικά Κεταστήματα 'Αδελ-
 φών Γεράρδων. 'Αθήνα 1930. Σελίδες 112. Δραχ-
 μές 30.

Συμριωτικά, Σουλτάνοι, 'Ανατολίτικα, είναι
 οι τρεις σειρές που μας δίνει με τό γεννιζότερο
 τίτλο «Τραγούδια της 'Ανατολής» ό παλιός Ποιη-
 τής κ. Μιχ. 'Αργυρόπουλος, ό Ρήγας Ραγιάς της
 Σμύρνης. Τραγούδια της 'Ομορφιάς και της 'Αγά-
 πης, γραμμένα για «τό ταίριασμα του σαντουριού
 και του βιολιού κάτω από τό παράθυρο της λαγ-
 γαμένης Συμριωτοπούλας», όπως μας λέει στον
 πρόλογό του ό Ποιητής, αλλά και τραγούδια γε-
 μάτα από τή μυστική έννοια της 'Εθνικής Ζωής
 κι από τόν πόνο για τό ξεθεμέλιωμα και τό ξερο-
 ρίζωμα του 'Ελληνισμού της 'Ανατολής. 'Ο κ. 'Αρ-
 γυρόπουλος, σάν ποιητής που είναι, ξαίρει νά δίνει
 στον κάθε στοχασμό του ανάλογο χρώμα. Κ' εκεί
 άζόμα που πολιτικολογεί, μένει ό Ποιητής. 'Εμείς
 όμως—που δέ μας άγγίζει ούτε ή Πατριωτική Ποί-
 ηση ενός Παλαμά, τόσο σκέβρωσε τό κουράρι μας
 από τις έκστρατείες και τους άνώφαλους πολέμους—
 μάς τραβάει ή Ποίηση του κ. 'Αργυρόπουλου ή
 καθ'αυτό λυρική, ή άδολη ποίηση με τό φίνο ένσεινο
 λαϊκό και ήθογραφικό χρώμα, που τόσο καλά ξαίρει
 νά τό μεταχειρίζεται στα τραγούδια της α' σει-
 ράς. "Όλα τά Σ μ υ ρ ν ι ώ τ ι κ ά τ ο υ, και τά
 δεκαπέντε άνεξαιρέτως, είναι νά τά πεις στο πο-
 τήρι. Γιαρωδάκια και σεβντάδες της 'Ανατολής,
 άντάμια και λεβέντικα τραγούδια γραμμένα για
 τόν 'Ερωτα, για τήν 'Αγάπη και τήν Παλληνα-
 ροσύνη. Οι στίχοι τους είναι όλοι τους λιγροί, με
 τσακίσματα που φέρνουνε λές τό μακρυό τους
 αντίλαλο από τό άθάνατο «Τραγούδι της Ταβέρ-
 νας» του 'Εφρασιώτη, με περπάτημα χορευτικό, με
 χάρη και ψυχή έντονα ξεχειλισμένη. Σά νά τ' ά-
 κούς νά τραγουδιούνται στα ντουρζένια και στα

σοκκάκια της πολύπαθης χώρας. 'Ο κ. 'Αργυρό-
 πουλος άγγιξε τήν πιο πετυχημένη της λύρας του
 χορδή. Σ' αυτά τά τραγούδια: Στα Σ μ υ ρ ν ι ώ-
 τ ι κ α. Στην Μπουρνοβαλιά, στην Κερατοχωρί-
 τισσα, στη Νταμπαχανιώτισσα, στο διαμάντι του
 Φασουλά. "Αν και γραμμένα έδώ και 35 χρόνια,
 τά τραγούδια αυτά στεκονται και σήμερα και δια-
 βάζονται με πολλή εύχαρίστηση.

Π. Τ.

A EMBIRICOS: «Les Paysages Vivants». Albert Messein Editeur. Paris 1930.

Dr. A. STEINMETZ: «Untersuchungen zu den Klephtenliedern». Ανατύπωση από τή «Λαο-
 γραφία». Θεσσαλονίκη 1931.

ΛΕΑΝΤΡΟΥ ΠΑΛΑΜΑ: «Η Φοινικιά». Μελέτη
 στη σειρά «Για νά γνωρίσουμε τόν Παλαμά» Τυπο-
 γραφείο «'Εστία». 'Αθήνα 1931. Δρχ. 5.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΘΕΟΤΟΚΑ: «'Όρος 'Αργίας». Τυπο-
 γραφείο «'Εστία». 'Αθήνα 1931. Δρχ. 40.

A. ΑΝΤΩΝΑΚΟΥ: «Η Πλατωνική Πολιτεία». 'Εκδ. Γκοβόστη. 'Αθήνα. Δρχ. 6.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

— Σταματάμε κ' έρέτος με σποραγμένη
 τήν καρδιά στον τάφο που σκέπασε τόν 'Ιδρυτή
 του «Νομιά» Δ. Π. Ταγκόπουλο. Στις 21 του
 Μάρτη συμπληρώνονται πέντε χρόνια από τό
 θάνατό του. Τόν μνημονεύουμε από τις σελί-
 δες αυτές, που του άνήκουσε όλοτέλα και πού,
 όπως γράψανε πέτσι διαλεχτοί συνεργάτες μας
 ό Ταγκόπουλος τις δμόρφαινε και τις γέμιζε
 με τό φίνο πνεύμα του, τή δροσιά και τή χάρη
 του, αλλά και με τήν πολεμική και τή σάτυρά
 του 'Ο ήσκιος Του, πάντα δηγρός, για νά τρα-
 βάμε με πίστη μπροστά.

—"Όπως είναι έπόμενο, τό άρθρο του Πάλλη κί-
 νησε τήν προσοχή όχι μονάχα τών δικών μας που
 άνεπιφύλαχτα τό βήγανε «ζόχο» αλλά και του
 Φοιτητικού κόσμου, που, καθώς μαθαίνουμε παρα-
 κολούθησε τήν «παράδοση» του κ. Καθηγητή με τό
 «Νομιά» στο χέρι και ένός κομμικου κίτλου που τό
 βρίσκει εύχάριστο ν' άσολοκείται και με τά Γράμματα.

Αυτό έκανε τόν κ. Γενικό Γραμματέα της 'Ακα-
 δημίας κτλ. νά προσπαθήσει ν' άνασκηνάσει τις 'Ισως,
 τεράγιονες κι άκριβολογημένες γνώμες του κ. Πάλλη,
 δημοσιεύοντας στην «'Εστία» της 20 του Φλεβάρη
 ένα «χωρολεχτικώς» άνόητο και άηδισιατικό άρθρο,
 με πολύ πρόχειρο κι άγοραίο πνεύμα και με «γνώ-
 σεις» που κάθε άλλο ταιριάζουνε παρά σ' έναν
 κοτζάκι καθηγητή του Πανεπιστήμιου και διάδοχο
 μάλιστα στην Έδρα του μακαρίτη Μισοκριώτη.

Σχετικά μάς μιλάει σ' άλλη σελίδα του «Νομιά»
 ό 'Ι. Σταμνόπουλος.

— Στο άρθρο του κ. Πάλλη μέινανε μερικά τυ-
 πογραφικά λάθη, που εύκολα πέφτουνε στην αντί-
 ληψη του άναγνώστη, και ζάνα - δυό που θέλουνε
 διόρθωμα.

Στη σελίδα 17, στήλη β' άντί «λεξικό τους», τό σω-
 στό είναι «λεχτικό τους».

Στη σελίδα 19, στήλη α'. άντί (άντίζου—άντίζου
 » » » » » στριβάζεται — στσι-
 » » » » » βάζεται
 » » 21 » » » δεν τις τόλμησε—δεν
 τα τόλμησε

Και στού Βερναρδάκη τό ποίημα, σελ. 29, στί-
 χος 7ος, άντί «μες στην θεμιά άγκαλιά σου», θέλει
 διόρθωμα «μες στη θεμιά άγκαλιά σου», δηλαδή
 δίχως ν πριν από τό θ, που για μάς είναι λάθος
 σοβαρό.

ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ "ΝΟΥΜΑ,,
ΥΠΑΡΧΟΥΝΕ ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΥ

"ΒΟΛΤΕΣ ΟΝΟΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ,,

(Έτυμολογίς νεελληνικῶν οίκου. ὀνομάτων)

ΑΘΗΝΑ 1929
Σελίδες 328

ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 100
(Δίχως τὰ Ταχυδρομικά)

ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ, ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΣΧΗΜΑ ΚΑΙ ΣΕ ΔΙΑΛΕΧΤΟ ΧΑΡΤΙ

Α. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗ: Εισαγωγή στο Παλαμικό Έργο.

Γ. Κ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ: Τὸ παιδί στην ποίηση τοῦ Παλαμά.

» » » Ὁ Παλαμάς καὶ τὸ Σπίτι.

ΛΙΔΗΣΙΑΚΩΒΙΔΗ: Οἱ Χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης.

Α. ΦΟΥΤΡΙΑΔΗ: Παλαμάς καὶ Ἡσίοδος.

Α. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ Προφητικὸς.

Μ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ: Ὁ Κωστής Παλαμάς καὶ τὰ Ἑλληνικά νιάτα.

Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗ: Ἀπὸ τὸ Σολωμὸ στὸν Παλαμά.

Β. ΚΟΥΖΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου.

Πωλοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἐστίας» καὶ Βασιλείου δραχμὲς πέντε ἢ καθεμία.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΣΕ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΟΝ ΣΛΑΒΙΤΣ

Ο ΠΑΠΑ - ΠΟΛΥΔΟΓΑΣ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΡΟΥΜΑΝΙΚΑ

ΜΕ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ Β. ΚΟΥΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΤΗΣ Α. ΡΑΛΛΗΣ

ΔΡΑΧ. 30

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

Κεφάλαια Μετοχικά και 'Αποθεματικά Δρ. 1.205.000.000.—
Καταθέσεις (31 Δεκεμβρίου 1930) > 7.150.000.000.—

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΕΝ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, 51 MAIDEN LANE
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΕΝ ΣΙΚΑΓΩ, 33 S. CLARK STREET.
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντος ὄρους.
Δέχεται καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμίᾳ καὶ ταμιευτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY
NEW-YORK, 51 MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.
Κεφάλαια ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα . . . \$. 1.500.000.—

ΛΑΪΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

Μακίστη διεκπεραίωσις
τῶν συναλλαγῶν σας
Συμφέροντες ὄροι
Ὁφέλησι χρημάτων